

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2023

Monika Vodová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Pozice žen na kandidátních listinách politických stran v České republice.

Bakalářská práce

Autor: Monika Vodová

Studijní program: B 6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Petra Vodová, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor:	Monika Vodová
Studium:	F20BK0146
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Pozice žen na kandidátních listinách politických stran v České republice.
Název bakalářské práce AJ:	The position of women on the candidate lists of political parties in the Czech Republic.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce cílí na zmapování počtu nominovaných žen a jejich průměrné pozice na kandidátních listinách napříč vybranými politickými stranami v letech 2002-2021. Hlavní výzkumnou otázkou, na kterou by práce měla přinést odpověď, je: "Jak ovlivňuje ideologie politických stran kandidaturu žen?" Teoretická část práce je zaměřena na otázky nominačního procesu. Zda různé pozice stran (hodnotové, socioekonomické) ovlivní průměrnou pozici žen na kandidátkách, zda vyšší pozice na kandidátní listině znamená také větší šanci na zvolení a zda v průběhu let jejich pozice roste a došlo ke zvýšení průměrného místa na kandidátních listinách. Výběr politických stran by měl poskytnout dostatečně reprezentativní vzorek. Velké pravicové (konzervativní) strany v ČR reprezentují ODS a TOP 09. KDU-ČSL a Zelení jsou strany středu. Strana zelených má Genderovou odbornou sekci, která je odborným poradním orgánem předsednictva. Hodnotově levicové strany zastupují ČSSD a KSČM. Na kandidátky ženy usazují výše než strany pravicové. KSČM, např. pro každé volby vydává závazné doporučení pro zastoupení žen na kandidátních listinách. V rámci analytické části práce bude vypracován přehled toho, jaká je průměrná pozice žen na kandidátce a zda se průměrné pořadí žen na kandidátkách zvyšuje v horizontu posledních 20 let. Výzkum bude proveden na základě statistické analýzy kandidátních listin a volebních výsledků do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR od roku 2002. Poznatky z komparace vybraných aspektů u jednotlivých stran budou zahrnovat dosavadní vývoj a skutečnosti s reprezentací žen a mužů, shodné body a případné odlišnosti. Výsledky práce přinesou zjištění o vlivu ideologické pozice strany na její přístup ke kandidatuře žen.

1) Šprincová, M., Adamusová, V., *Politická angažovanost žen v České republice*; 2) Bacchi, C. "Policy and discourse: challenging the construction of affirmative action as preferential treatment." *Journal of European Public Policy*; 3) Bacchi, C. "Arguing for and against Quotas. Theoretical Issues". In Dahlerup, D., (ed.). *Women, Quotas and Politics*. Abingdon. Routledge; 4) Dahlerup, D., Freidenvall, L., Johansson, E., Stolt, E., Bivald, K., Persson-Weiss L. "Electoral Gender Quota Systems and their Implementation in Europe." Report to the European Parliament, Committee for Women's Rights and Gender Equality. Brussels: European Parliament; 5) European Institute for Gender Equality (EIGE), *Gender Equality Index*; 6) *Global Database of Quotas for Women*. International IDEA, IPU, Stockholm University; 7) *Gender equality and empowering women and girls, An official website of the European Union*; 8) Úřad vlády ČR. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030*; 9) *Inter-Parliamentary Union (IPU), Gender equality*, 10) Český statistický úřad (ČSÚ); "Gender: Genderové statistiky." In *Zaostřeno na ženy a muže*. Praha: ČSÚ; 11) Sociologický ústav Akademie věd České republiky (SOÚ AV ČR). *Časopis Gender a výzkum / Gender and Research*; 12) Šprincová, V., Mottlová, M. *Více žen – jiná politika?* Fórum 50 %. Projekt *Ženy a muži v rovnováze*; 13) Šprincová, V., Mottlová, M. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice*. Fórum 50 %; 14) Rakušanová, P.: *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Fórum 50 %.

Zadávající pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Vodová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 24.10.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 5. prosince 2023

.....

Monika Vodová

Děkuji Mgr. Petře Vodové, Ph.D. za vedení bakalářské práce, za její vstřícnost, připomínky, poznámky i výtky a množství času, který tomu věnovala.

OBSAH

Úvod.....	10
1 Teoretická část	15
1.1 Teorie reprezentace.....	15
1.1.1 Reprezentace žen v politice	17
1.1.2 Příčiny nízkého zastoupení žen v politice	21
1.2 Ideologie politických stran.....	22
1.2.1 Vliv stranické ideologie na zastoupení žen	23
2 Kontextuální část.....	25
2.1.1 Strany levicové.....	30
2.1.1.1 ČSSD	31
2.1.1.2 KSČM.....	32
2.1.2 Strana středu.....	33
2.1.2.1 Strana zelených.....	34
2.1.3 Strany pravicové.....	36
2.1.3.1 TOP 09.....	36
2.1.3.2 ODS	37
3 Metodologická část.....	40
3.1 Vývoj kandidujících žen do PSP ČR v letech 2002-2021	41
4 Analytická část.....	45
4.1 Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách	45
4.2 Pozice žen na kandidátních listinách.....	46
4.2.1 Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách dle krajů.....	51
4.2.2 Míra skutečného zvolení.....	56
Závěr	62
Použité zdroje a literatura.....	66
Zkratky	70

Annotation

VODOVÁ, MONIKA. The position of women on the candidate lists of political parties in the Czech Republic. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2023, 53 pp. Bachelor Thesis.

Women's representation in political life is a very important aspect of democratic societies and has a significant impact on important political decisions, policy agendas and social change. In recent years, women's representation in politics has also become a very common issue across the political spectrum and society as a whole.

The issue of women's representation in politics concerns several key aspects. One of the most important indicators of women's representation in politics is the proportion of women in political institutions, i.e. in parliaments, governments, local authorities and other political institutions. A higher proportion of women's representation in these bodies can bring diversity and include women's perspectives in the decision-making process. Quotas may be another aspect in the low representation of women. Some countries use quotas as a tool to ensure greater representation of women in politics. This can include mandatory quotas for parties or constituencies where there must be a certain number of women candidates. The aim is to eliminate systematic imbalances in political institutions. In addition, women's political movements have an important and crucial role to play in promoting women's rights and raising awareness of women's issues. All this can lead to greater participation of women in political life and increase pressure for changes in political structures. Within political life, women should also have equal access to various political positions, including presidential, ministerial and parliamentary positions. Again, greater representation of women in these positions can lead to better representation of women's interests. When women are more represented in political institutions, it tends to influence the political agenda. Issues related to gender equality, reproductive health, violence against women and other women's issues may be more prominent. Last but not least, empowering women to become active and effective politicians is very important. This includes education, training and support for women who want to enter high politics. Not only are these aspects crucial in the political environment, but also changing the culture and attitudes towards women as such. Because discrimination, sexism and negative attitudes can very often discourage women from political engagement.

Women's representation in political life has a strong impact on society and is key to achieving gender equality and a balanced political process. And while progress has been made in recent years, there are still challenges and a need to continue working to ensure women's full and fair representation at all levels of political life.

The under-representation of women in politics is a widespread problem in most developed countries and refers to the lack of participation of women in all levels of political institutions and processes. This under-representation can have various causes and negative consequences, which include, for example, systemic discrimination where women have historically been discriminated against and excluded in the political environment. This discrimination manifests itself in the form of gender stereotyping and prejudice, which can discourage women from participating in politics. Very often women may have limited access to political structures and positions. Many political parties and organisations may not actively encourage women to become candidates or hold key political positions. Quotas, which are sometimes used to increase women's representation, can be slightly controversial for society. Some might argue that candidates should be selected based on their abilities, not their gender. However, quotas may be necessary to disrupt the current systemic disadvantage of women in politics. Once women decide to enter politics, they often face a lack of support and funding. This may mean that they are less likely to succeed in elections and in the political environment in general. Last but not least, some cultures and societies still have a traditional view of gender roles, which can hav However, the lack of representation of women in politics has several consequences, including that the political agenda may not adequately reflect women's needs and interests, which can lead to inequality and inadequate protection of women's rights. Increasing women's representation in politics can help to redress these inequalities and contribute to more balanced decision-making in the public interest.

This bachelor thesis focuses on the political environment of the Czech Republic, and specifically on the compilation of candidate lists of selected political entities for the elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2002-2021. The numbers of women nominated, their average positions and the actual numbers of women deputies will be compared. The composition of the candidates of the selected political parties will be presented and the system of forming candidates in relation to women candidates will be described.

The main research question that the thesis should answer is: "How does the ideology of the selected political parties influence the candidacy of women and how does the whole nomination system work?" e a major impact on whether women find politics an acceptable path for themselves.

In the context of my research question, I will mention only very briefly some of the influences that may have either direct or indirect consequences on the low representation of women in the PSP of the Czech Republic. And perhaps, by doing so, I will also answer whether any of these factors have or may have a significant impact on the composition of the candidate lists of the selected political parties.

The thesis is thematically divided into three chapters. In the first part of my thesis I mention and define the most important elements of women's political rights in the Czech Republic. Some of the barriers that prevent women from entering politics at all and subsequently from working in it are described very briefly. It shows whether the selected political entities use any instruments to formally anchor women, whether the political entities have a clearly defined ideology and whether the parties influence in some decisive way or algorithm the placement of women on the candidate lists.

In the theoretical part, which forms the second chapter, the thesis focuses mainly on the selected political entities, on the issues of the nomination process and whether they place any emphasis on the nomination of women within their programmes, i.e. whether they have any quotas for women's representation in their statutes. It addresses the questions of whether different party positions (value, socio-economic) affect the average position of women on the candidate list, whether a higher position on the candidate list also means a higher chance of being elected, and whether their position has increased over the years and there has been an increase in the average position on the candidate list. The thesis will also describe the state of contemporary women's political representation in recent years and will lightly touch upon the formal or other support for women by selected political parties and will analyse the lists of candidates of individual political parties for the Parliament of the Czech Republic.

The selection of political parties should provide a sufficiently representative sample. The big right-wing (conservative) parties in the Czech Republic are represented by ODS and TOP 09. The Green Party has a Gender Expert Section, which is an expert advisory body to the Bureau. The value-left parties are represented by the ČSSD and the KSČM. They place women higher on their candidates than the right-wing parties. The KSČM, for example, issues binding recommendations for the representation of women on the

candidate lists for each election. As part of the analytical part of the thesis, an overview will be made of what the average position of women on the candidate list is and whether the average ranking of women on the candidate list has increased over the last 20 years. I will conduct the research on the basis of a statistical analysis of candidate lists and the results of individual elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic from 2002 to 2021.

In my bachelor thesis I will try to assess whether the low representation of women in the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic is a consequence of the compilation of candidate lists by political parties.

In the conclusion of my bachelor thesis I would like to confirm that the low representation of women in the Chamber of Deputies is largely influenced by the nomination process of political parties and the creation of their candidate lists.

However, this is not the only and main reason. Other circumstances, such as women's lack of interest in politics, the combination with family life and caring for the family and the household, also have an impact on the very low number of women in politics.

The last chapter focuses on the results and data collection in the nomination processes across the selected parties. Findings from the comparison of selected aspects across parties will include the trends and realities of gender representation to date, commonalities and potential differences. The results of the work will provide findings on the influence of a party's ideological position on its approach to women's candidacy.

Keywords: candidate list, political parties, Lower Chamber of the Czech Parliament elections, party ideology, gender representation nomination candidates, equality.

Anotace

Reprezentace žen v politickém životě je velmi důležitým aspektem demokratických společností a má významný dopad na důležitá politická rozhodnutí, politickou agendu a sociální změny. V posledních letech se také reprezentace žen v politice stala velmi častým tématem napříč politickým spektrem i celou společností.

Problematika reprezentace žen v politice se týká především několika klíčových aspektů. Jedním z nejdůležitějších ukazatelů reprezentace žen v politice je podíl žen v politických institucích, tj. v parlamentech, vládách, místních samosprávách a dalších politických institucích. Vyšší podíl zastoupení žen v těchto orgánech může přinést různorodost a zahrnout ženské perspektivy do rozhodovacího procesu. Dalším aspektem v nízké reprezentaci žen můžou být kvóty. Některé země používají kvóty jako nástroj k zajištění vyšší reprezentace žen v politice. Toto může zahrnovat povinné kvóty pro strany nebo volební okrsky, kde musí být určitý počet kandidujících žen. Cílem je odstranit systematickou nerovnováhu v politických institucích. Dále jsou to ženská politická hnutí, která mají důležitou a klíčovou roli při prosazování práv žen a zvyšování povědomí o ženských otázkách. To vše může vést k většímu zapojení žen do politického života a zvyšovat tlak na změny v politických strukturách. V rámci politického života by také ženy měly mít rovný přístup k různým politickým funkcím, včetně prezidentských, ministerských a parlamentních pozic. I zde platí, že vyšší reprezentace žen na těchto postech může vést k lepšímu zastupování ženských zájmů. Když jsou ženy více zastoupeny v politických institucích, má to tendenci ovlivnit politickou agendu. Otázky týkající se rovnosti pohlaví, reprodukčního zdraví, násilí proti ženám a další ženské otázky mohou být více zdůrazňovány. V neposlední řadě je velmi důležité i posilování postavení žen, aby se staly aktivními a efektivními političkami. To zahrnuje vzdělávání, trénink a podporu pro ženy, které chtějí vstoupit do vysoké politiky. Nejen tyto aspekty jsou v politickém prostředí klíčové, ale také změna kultury a postojů k ženám jako takovým. Protože diskriminace, sexismus a negativní postoj mohou ženy velmi často odrazovat od politického angažmá.

Reprezentace žen v politickém životě má silný vliv na společnost a je klíčová pro dosažení rovnosti pohlaví a vyváženého politického procesu. A i když bylo během posledních let dosaženo pokroku, tak ale stále existují výzvy a nutnost pokračovat v práci na zajištění plné a spravedlivé reprezentace žen ve všech úrovních politického života.

Podreprezentace žen v politice je rozšířený problém ve většině vyspělých zemí a odkazuje na nedostatečný podíl žen ve všech úrovních politických institucí a procesů. Tento nedostatečný podíl může mít různé příčiny a negativní důsledky, které zahrnují např. systémovou diskriminaci, kdy ženy byly historicky v politickém prostředí diskriminovány a vyloučeny. Tato diskriminace se projevuje ve formě genderového stereotypu a předsudků, které mohou ženy odrazovat od účasti v politice. Velmi často mohou ženy mít omezený přístup k politickým strukturám a funkcím. Mnoho politických stran a organizací nemusí aktivně podporovat ženy, aby se staly kandidátkami nebo zastávaly klíčové politické pozice. Kvóty, které jsou někdy využívány ke zvýšení reprezentace žen, mohou být pro společnost lehce kontroverzní. Někteří by mohli argumentovat, že by kandidáti měli být vybíráni na základě svých schopností, ne pohlaví. Nicméně, kvóty mohou být nutné k narušení stávajícího systémového znevýhodňování žen v politice. Pokud už se ženy, rozhodnou vstoupit do politiky, často se potýkají s nedostatečnou podporou a financováním. To může znamenat, že mají menší šance na úspěch ve volbách a v politickém prostředí obecně. V neposlední řadě také některé kultury a společnosti, kde stále platí tradiční pohled na roli žen a mužů, což může zásadně ovlivnit to, zda ženy pro sebe považují politiku za přijatelnou cestu.

Nedostatečná reprezentace žen v politice má však několik důsledků, včetně toho, že politická agenda nemusí dostatečně odrážet ženskou potřebu a zájmy, což může vést k nerovnosti a nedostatečné ochraně práv žen. Zvýšení reprezentace žen v politice může pomoci vyrovnat tyto nerovnosti a přispět k vyváženějšímu rozhodování ve veřejném zájmu.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na politické prostředí České republiky, a to konkrétně na sestavování kandidátních listin vybraných politických subjektů pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2002-2021. Budou porovnány počty nominovaných žen, jejich průměrné pozice a zaznamenány skutečné počty poslankyň. Přehledně bude znázorněno složení kandidátek u vybraných politických stran a popsán systém sestavování kandidátek v souvislosti s kandidujícími ženami.

Hlavní výzkumnou otázkou, na kterou by práce měla přinést odpověď, je: „Jak ovlivňuje ideologie vybraných politických stran kandidaturu žen a jakým způsobem funguje celý nominační systém?“

V souvislosti s mou výzkumnou otázkou se jen velmi okrajově zmíním o některých vlivech, které mohou mít ať už přímé či nepřímé důsledky na nízkou reprezentaci žen

v PSP ČR. A možná, tím i odpovím na to, zda některý z uvedených faktorů má nebo může mít významný vliv na sestavování kandidátních listin u vybraných politických stran.

Bakalářská práce je tematicky rozdělena do tří kapitol. V první části mé práce zmíním a definuji nejdůležitější prvky politických práv žen v ČR. Jsou zde velmi krátce popsány některé bariéry, které brání ženám do politiky vůbec vstupovat a následně v ní i působit. Ukazuje, zda vybrané politické subjekty využívají nějakých nástrojů, kterými by formálně ukotvovaly ženy, zda mají politické subjekty jasně danou ideologii a nějakým rozhodujícím způsobem či algoritmem ovlivňují strany obsazování žen na kandidátních listinách.

V teoretické části, která tvoří druhou kapitolu je práce zaměřena především na vybrané politické subjekty, na otázky nominačního procesu a zda kladou nějaký důraz na nominaci žen v rámci jejich programů, tedy že mají ve stanovách uvedené nějaké kvóty na reprezentaci žen. Věnuje se otázkám, zda různé pozice stran (hodnotové, socioekonomické) ovlivní průměrnou pozici žen na kandidátkách, zda vyšší pozice na kandidátní listině znamená také větší šanci na zvolení a zda v průběhu let jejich pozice roste a došlo ke zvýšení průměrného místa na kandidátních listinách. Stav současné ženské politické reprezentace posledních let bude v práci také popsán a lehce se dotkne i formální případně jiné podpory žen ze strany vybraných politických stran a rozebere kandidátní listiny jednotlivých politických stran do PSP ČR.

Výběr politických stran by měl poskytnout dostatečně reprezentativní vzorek. Velké pravicové (konzervativní) strany v ČR reprezentují ODS a TOP 09. KDU-ČSL a Zelení jsou strany středu. Strana zelených má Genderovou odbornou sekci, která je odborným poradním orgánem předsednictva. Hodnotově levicové strany zastupují ČSSD a KSČM. Na kandidátky ženy usazují výše než strany pravicové. KSČM, např. pro každé volby vydává závazné doporučení pro zastoupení žen na kandidátních listinách. V rámci analytické části práce bude vypracován přehled toho, jaká je průměrná pozice žen na kandidátce a zda se průměrné pořadí žen na kandidátkách zvyšuje v horizontu posledních 20 let. Výzkum budu provádět na základě statistické analýzy kandidátních listin a výsledků jednotlivých voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR od roku 2002 do 2021.

V bakalářské práci zhodnotím, zda nízké zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR je důsledkem sestavování kandidátních listin politickými stranami.

V závěru bakalářské práce bych ráda potvrdila, že nízké zastoupení žen v poslanecké sněmovně je do značné míry ovlivněno nominačním procesem politických stran a tvorbou jejich kandidátních listin.

Není to však jediný a hlavní důvod. Na to, že je v politice tak velmi nízký počet žen, mají vliv i jiné okolnosti jako je nezáměr žen v politice působit, skloubení s rodinným životem, s péčí o rodinu a o domácnost.

Poslední kapitola se soustředí na výsledky a sběr dat v rámci nominačních procesů napříč vybranými stranami. Poznatky z komparace vybraných aspektů u jednotlivých stran budou zahrnovat dosavadní vývoj a skutečnosti s reprezentací žen a mužů, shodné body a případné odlišnosti. Výsledky práce přinesou zjištění o vlivu ideologické pozice strany na její přístup ke kandidatuře žen.

Klíčová slova: kandidátní listina, politické strany, volby do dolní komory Parlamentu ČR, stranická ideologie, zastoupení žen a mužů na kandidátkách, rovnost.

Úvod

První československá ústava byla přijata v roce 1920, což bylo krátce po vzniku Československé republiky. Tato ústava, známá také jako Ústava Československé republiky, byla prvním základním právním dokumentem nezávislého Československého státu. Byla především významným dokumentem, který reflektoval aspirace na nově vzniklý stát a zajišťoval ochranu občanských práv a svobod, včetně volebního práva pro československé ženy. V této době také vzniklo velké množství ženských sdružení a hnutí, a to s jediným záměrem, zaručit ženám lepší postavení v každodenním životě společnosti.

Politická práva žen a mužů jsou ve stejné podobě ukotvena v Ústavě ČR a týkají se základních práv a svobod, která umožňují ženám a mužům aktivně se účastnit politického procesu a politického života. Ale i přes tyto pokroky v oblasti politických práv a rovnosti pohlaví stále existují určité hranice, kde může být uplatňování genderové rovnosti, zejména pokud jde o pasivní volební právo, problematické. Pasivní volební právo se týká možnosti kandidovat na politické funkce, a zde může být řada překážek a předsudků, které ovlivňují rovnost pohlaví. Mohou to být např. problémy týkající se diskriminace uplatňované v politických stranách při výběru kandidátů, kdy muži mohou mít tendenci být více preferováni nebo mohou být ženy odrazovány od klíčových kandidátských pozic. Jsou to také předsudky ohledně genderových rolí, které mohou zásadně ovlivnit voličské preference a politickou kulturu, což může ztěžovat ženám úspěšné kandidování. Ženy mohou mít také omezený přístup k politickým sítím či mentorům, což může také ovlivnit jejich schopnost postoupit na vyšší politické pozice. Překážkou mohou být paradoxně i nastavené genderové kvóty. I když některé vyspělé země používají kvóty ke zvýšení reprezentace žen, mohou být kvóty lehce kontroverzní a jejich účinek může být omezený, pokud nejsou správně navrženy nebo prováděny. Lze tedy říct, že zvyšování genderové rovnosti v pasivním volebním právu vyžaduje komplexní přístup, který zahrnuje změny v politických strukturách, ve veřejném povědomí o této problematice a v aktivní podpoře žen, které se chtějí angažovat v politice. Je to důležitý krok směrem k dosažení skutečné politické rovnosti žen a mužů.

Větší polovinu populace tvoří ženy, které jsou nejen důležitou součástí společnosti, ale především zastávají důležitá společensko-sociální témata, a navíc jsou absolventkami vysokých škol a i přesto, je zastoupení ženské populace v Poslanecké sněmovně PČR v podobě pouhých 26 % poslankyň.

V českém politickém životě jsou ženy na všech úrovních zastoupeny stále v menším poměru než muži (ČSÚ 2013). Ani ve srovnání s ostatními státy světa na tom Česká republika není nejlépe.

Do právních předpisů bylo úplné rovné zacházení zavedeno až jako součást procesu harmonizace a provedení práva EU, i tak však Česká republika stále zaostává v rovnosti žen a mužů za průměrem EU. Evropský institut pro rovnost pohlaví (European Institute for Gender Equality = EIGE), je nezávislou agenturou EU a cílí na podporu rovnosti pohlaví a integraci genderové rovnosti do všech oblastí politiky a práci v EU. Hlavními úkoly EIGE jsou shromažďování a analýza dat o rovnosti pohlaví, poskytování technické podpory institucím EU a členským státům v oblasti genderové rovnosti, propagace osvědčených postupů a politik pro dosažení rovnosti pohlaví. Institut (EIGE) provedl a poté zveřejnil výsledky Indexu rovnosti žen a mužů za rok 2021, kde se ČR umístila na velmi špatném 22. místě ze všech 27 zemí EU. Index rovnosti žen a mužů je statistický ukazatel navržený k měření rozdílů mezi ženami a muži v různých oblastech, jako jsou ekonomika, politika, zdravotnictví a vzdělání. Tento index obvykle hodnotí stav rovnosti pohlaví v dané zemi nebo regionu a poskytuje informace o tom, jak jsou ženy a muži zastoupeni ve společnosti, jaké jsou mezi nimi rozdíly a zda v zemi dochází k progresu (Vláda ČR). Index má za cíl identifikovat oblasti, ve kterých existují nerovnosti mezi pohlavími a pomáhá vládám a organizacím vyvíjet politiky a programy zaměřené na odstranění těchto nerovností a podporu rovnosti žen a mužů ve společnosti.

Nerovnosti a rozdíly mezi muži a ženami jsou často nejvíce patrné v oblasti politické moci a zastoupení ve vedoucích pozicích, a i v kategorii moci tedy v zastoupení žen v rozhodovacích funkcích ČR obsadila z 27 členských zemí EU celkové 25. místo. Tento fenomén se někdy nazývá „skleněný strop“ – neviditelná bariéra, která brání ženám dosáhnout vyšších postů nebo zastávat vedoucí role v politice, firemním sektoru či ve veřejném životě. V politické sféře jsou ženy často podreprezentovány ve vládách, parlamentech a ve vedení politických stran. Vysokým politickým postům často dominují muži, což odráží strukturální nerovnosti a historické předsudky vůči ženám v politice. I když se situace postupně zlepšuje a ženy se více zapojují do politiky, stále existují překážky a kulturní bariéry bránící plné rovnosti a rovnoprávnému zastoupení žen v politickém rozhodování. Snaha o zvýšení zastoupení žen ve vládách a v politice se stala důležitým tématem a mnohé země přijímají opatření, jako jsou kvóty nebo programy na podporu žen v politice, aby vyrovnaly tento rozdíl. Cílem je zajistit rovnost pohlaví v politickém rozhodování a reflektovat různé perspektivy ve veřejném životě.

ČR bohužel stále s nápravou zaostává daleko za většinou zemí EU a až na výjimky lze říct, že snaha o rovnováhu pohlaví není hlavním zájmem politických stran (Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR)¹.

Na základě zveřejněných výsledků tohoto indexu má ČR stále velké rezervy a existuje velký prostor pro nápravu vedoucí k odstranění nerovnováhy v oblasti zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích státního, soukromého sektoru i ve vysoké politice (Vláda ČR).

V posledních parlamentních volbách v roce 2021 byly výsledky pozitivnější a zvoleno bylo 25 % žen do PSP ČR, nicméně v porovnání se zbytkem evropských zemí je to opravdu velmi málo.

V ústavním systému České republiky jsou deklarovány formální zásady rovnosti mužů a žen. Tyto zásady jsou zakotveny v několika částech ústavy a dalších právních dokumentech. Existuje však celá řada bariér, překážek a faktorů, které přispívají k nižší participaci žen v politice. Tyto překážky mohou být různého druhu a mohou se lišit v různých zemích a politických systémech. Nicméně ale, jako v mnoha jiných zemích, existují výzvy v oblasti praktického uplatňování těchto zásad a dosažení skutečné rovnosti pohlaví ve společnosti. Vláda a společnost pracují na podpoře rovnosti pohlaví a boji proti diskriminaci na základě pohlaví. Na problematiku nízké participace žen v politice poukazuje česká literatura, ale i zahraniční.

Podle názoru politologů mohou mít na různý stupeň zastoupení vliv následující faktory. Jedním z nich je politická kultura, která slouží k popisu určitého souboru hodnot, přesvědčení, zvyků, norem a postojů, které formují způsob, jakým lidé vnímají a účastní se celého politického procesu i politického života. Hraje klíčovou roli v tom, jak funguje celý politický systém a jaká je v něm dynamika. Také se zabývá danou společností, jak přistupuje a je ochotna zabývat se otázkou rovnosti pohlaví nebo zda daná společnost prosazuje spíše “patriarchální“ společenství. Politická kultura odráží nejen soubor určitých hodnot, přesvědčení, postojů a chování, které formují způsob, jakým společnost vnímá a zapojuje se do politických procesů. Ale i tradiční genderové dělení společnosti,

¹ Na špatnou pozici ČR v indexu rovnosti žen a mužů se zareagovala Vláda ČR v březnu loňského roku, kdy schválila novou strategii rovnosti žen a mužů link https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf, a její naplňování by mělo vést v příštích letech ke zlepšení pozice ČR v indexu a hlavně ke zvýšení kvality života žen a mužů”. Odkaz na web <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022>

keré se zakládá na stereotypních představách o rolích mužů a žen, může významně ovlivňovat politickou kulturu. Tím nejzásadnějším rozdílem je právě pochopení a vnímání tradičního dělení genderových rolí mezi lidmi dané společnosti. Politická kultura není statickým jevem a může se měnit v průběhu času v reakci na společenské, politické a ekonomické události.

Dalším důležitým faktorem je institucionální rámec. V politických a sociálních vědách využíván k popisu struktury a organizace politických, administrativních a právních institucí v rámci dané země. Vytváří základní pravidla a mechanismy pro fungování společnosti a politického systému. Může být formální, což znamená, že je zakotven v zákonech a ústavách, nebo neformální, což se týká neformálních pravidel, která ovlivňuje chování aktérů v systému. Může zahrnovat stranickou kulturu, algoritmus výběru kandidujících žen a mužů vně politických subjektů a kompletní volební systém. Institucionální rámec tedy hraje klíčovou roli v tom, jak funguje politický a společenský systém. Dobře navržený a funkční institucionální rámec může podporovat stabilitu, demokracii a spravedlnost, zatímco špatně navržený nebo narušený rámec může vést k politickým konfliktům a nestabilitě. Proto je důležité, aby institucionální rámec byl spravedlivý, transparentní a respektoval základní práva a hodnoty.

Posledním faktorem jsou sociálně-ekonomické předpoklady, které se týkají sociálních a ekonomických podmínek a faktorů, které ovlivňují a formují chování a možnosti jednotlivců a společnosti. Patří sem zaměstnanost, příjmy, vzdělání, povolání, zdraví a zdravotní péče, hospodářský růst, sociální služby, kultura a globalizace (Havelková, 2006). Tyto předpoklady hrají klíčovou roli v utváření životního stylu, kvality života a socio-ekonomických výsledků. Sociálně-ekonomické předpoklady mají významný dopad na životy jednotlivců a na celkový vývoj společnosti, ale existují i další důležité překážky, a to rozdělení rolí a povinností včetně péče o rodinu. Řada autorů výzkumných prací, zmiňují také hodnocení politiků, tedy žen a mužů a jejich rozdílné chápání moci. Uvádějí, že političky chápou své postavení jako určitou službu veřejnosti (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006; Maguire, 2018). Proto, aby se počet žen v politice zvýšil je důležité rozpoznat všechny výše zmíněné překážky a přijmout opatření k jejich odstranění. To může zahrnovat kvóty pro ženy, vzdělávání a osvětu o rovnosti pohlaví, podporu pro ženy v politické kariéře a změny v politické kultuře, které prosazují rovnost pohlaví. Rovnost pohlaví v politice je důležitá pro dosažení rovnosti a spravedlnosti ve společnosti.

Zcela jistě je složení PSP ČR po volbách ovlivňováno tím, jakým způsobem politické strany přistupují k sestavování kandidátních listin a jaká je jejich konečná podoba. Zde je viditelné nejen celkově nízké zastoupení žen, ale především nízký počet žen nominovaných na předních pozicích kandidátek ve srovnání z kandidujícími muži. Bohužel, pro většinu politických stran není tím nejdůležitějším předmětem zájmu mít rovné zastoupení žen a mužů na kandidátkách, stejně tak jako v PSP ČR (Hajduová, 2022).

Práce by měla přinést odpověď na výzkumnou otázku „Jak ovlivňuje ideologie vybraných politických stran kandidaturu žen a jakým způsobem funguje celý nominační systém?“ Ideologie by měla mít zásadní vliv na to, jak se bude politická strana chovat k ženám na kandidátních listinách, protože ideologie má ve společnosti svůj nepominutelný význam (Lupták, Prorok 2011). V politice tak můžeme ideologii v nejjednodušším slova smyslu pojmut jako systém idejí, soustavu názorů, světový názor (Pala, Všianský, 2000), transformované v doktrínu politické strany nebo skupiny.

Zastoupení žen v politice je samozřejmě ovlivňováno celou řadou faktorů, klíčovou roli však hrají politické strany. Voliči si mohou vybírat jen z těch kandidujících, které strany nanominují na kandidátní listiny, a právě tam ženy zpravidla chybí, především pak na volitelných místech. V teoretické části obecně vysvětlím rozdílnost ideologií dle zařazení v politické sféře, obecně vysvětlím vztah stran k ženám v rámci nominačního procesu a jak se strany obecně chovají k ženám. V kontextuální části se zaměřím již na vybrané politické strany působící na české politické scéně. Kam se řadí na politické škále, co od nich očekáváme v praxi. Žádná ze stran s výraznějším podílem na politické moci se vyrovnávání zastoupení žen a mužů systematicky nevěnuje, což nám ukazují i čísla. Lze tedy očekávat velké rozdíly v nominačním procesu vybraných politických stran, na základě jejich ideologií.

V rámci analytické části se zaměřím na vybrané politické strany, resp. na jejich kandidátní listiny. Zde budu vycházet z dostupných zdrojů a čerpat data Českého statistického úřadu (ČSÚ) uveřejněných na webu volby.cz. Ze získaných dat vytvořím přehledové tabulky s počty a procentuálním poměrem nominovaných žen. Veškeré informace budu čerpat i ze zveřejněných stanov vybraných politických stran. Víme, že žádná z vybraných stran i aktuálně zastoupených v PSP ČR nepoužívá závazné podpůrné opatření ve formě kvót na zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách. Ani rozdělení na konzervativní a liberální / pravicové a levicové strany na současné české politické mapě příliš neplatí.

1 Teoretická část

Volby do PS ČR jsou považovány za klíčové a je v nich i vyšší volební účast. Politické strany jsou tak zpravidla méně ochotné ženy do tohoto velmi zásadního klání nominovat na přední volitelná místa kandidátky. Na konečný poměr žen a mužů mají zásadní vliv v zastupitelských orgánech i ve vládě také právě politické strany. Žádná ze stran s výraznějším podílem na moci se vyváženému zastoupení žen a mužů systematicky nevěnuje, což ukazují i čísla ve statistikách voleb do PSP ČR (ČSÚ). Volič má tak velmi omezenou možnost ovlivnit, kdo získá poslanecký mandát.

V současné moderní společnosti je standardní model politické reprezentace ztělesněním spojení reprezentace a demokracie. Participace, reprezentace a politická odpovědnost, to vše patří mezi nejdůležitější mechanismy, které umožňují praktické fungování demokracie. Po sněmovních volbách se stávají našimi reprezentanty poslanci, které jsme zvolili a kteří by měli jednat jménem lidu, který na ně přenesl věcnou část kompetencí. A jsou to opět politické strany, které se podílejí na výběru reprezentantů, kteří po volbách reprezentují zájmy lidu v parlamentu (Říchová, 2002). Volby umožňují občanům vybrat si politické strany nebo kandidáty, kteří zastupují jejich politické preference a priority. Strany jsou nástrojem pro politickou reprezentaci, protože přinášejí různorodost názorů a nabízejí voličům možnost vyjádřit své preference. Politická reprezentace se tedy týká zastoupení zájmů a perspektiv občanů ve vládě a veřejné správě. Zajišťuje, že političtí zástupci reflektují rozdílné názory, hodnoty a potřeby obyvatelstva. Efektivní politická reprezentace je v rámci fungování demokracie i celého systému velmi důležitým prvkem, kde musí vzniknout a fungovat vazba mezi vládou a ovládanými. Důležitou součástí politické reprezentace je také zastoupení žen ve veřejném životě a politických funkcích. Zajištění většího zastoupení žen v politice má za cíl reflektovat a zastupovat zájmy a perspektivy poloviny populace. Tzv. zastupitelská demokracie nebo také reprezentativní demokracie je formou vlády založené na zásadní myšlence volby zastupitelů lidu v přímých volbách.

1.1 Teorie reprezentace

Co znamená, že by ženy měly být v politice reprezentovány jako ženy? Koncept, že by ženy měly být v politice reprezentovány jako ženy, odkazuje na důležitost zastoupení ženských hlasů, zkušeností a perspektiv v politických a rozhodovacích procesech. Tato myšlenka zdůrazňuje, že zastoupení žen v politice není pouze o počtu žen na politických postech, ale také o tom, jakým způsobem reprezentují ženské zájmy, potřeby a různé

pohledy v politickém rozhodování. Zvolení či jmenování žen do politických funkcí by mělo zajistit, že jejich hlas a témata, která jsou pro ženy důležitá (například rovnost, reprodukční práva, ekonomická nezávislost žen), jsou představovány a zohledňovány v politických diskusích a rozhodnutích. Ženy nejsou homogenní skupinou a mají různé zkušenosti, potřeby a pohledy na politiku a společnost. Reprezentace žen jako žen by měla zohledňovat tuto různorodost a zajistit, že jsou zastoupeny různé perspektivy.

To, že budou ženské hlasy zastoupeny v politice, může přispět k vytváření rovnoprávnější a inkluzivnější společnosti, která bere v úvahu potřeby všech jejích členů. Je kladen důraz na to, že zastoupení žen v politice není pouze otázkou kvantity, ale také kvality, tedy toho, jak efektivně a autenticky reprezentují různé zájmy a hlas žen ve veřejné sféře.

Samozřejmě v moderní společnosti existují různé přístupy politické reprezentace. Podle politické teoretičky Hanny F. Pitkin není těžké přesně pojmenovat termín „reprezentace“, tak, aby byl pochopitelný a zároveň obšírný, aby mohl být použit v různých kontextech. I ona přišla s definicí reprezentace, kdy vychází z původního termínu re-representace, reprezentace zde znamená „učinit znovu přítomným“, resp. učinit v jistém smyslu přítomným něco, co není přítomno doslova nebo ve skutečnosti (Pitkin, 1972). Každopádně její definice nebyla obecně u všech kladně přijata. Rozlišujeme především dvě hlavní pojetí termínu „reprezentant“ a to na základě toho, co reprezentant v politice dělá. Reprezentant v politice je ve zkratce osoba, která byla zvolena nebo jmenována, aby zastupovala zájmy, přání a preference určité skupiny lidí (voličů) nebo určitého volebního obvodu v rámci politického systému. Nicméně je to i osoba, která by měla konat pouze na základě svého vlastního úsudku a preferencí (Esmer, 2018). Reprezentace je klíčovým prvkem všech demokratických systémů a umožňuje občanům mít hlas ve vládě a politickém rozhodování.

Existuje však mnohem více klíčových aspektů role reprezentanta v politice, kromě hlavního úkolu reprezentanta zastupovat zájmy a preference lidí, kteří ho zvolili. To zahrnuje vyslechnutí jejich názorů, potřeb i obav včetně hájení těchto zájmů v rámci politického procesu. Reprezentanti mají pravomoc hlasovat o zákonech a politických rozhodnutích v parlamentu nebo jiných politických institucích. Měli by se snažit vytvořit politiku, která odráží zájmy jejich voličů, včetně komunikace s voliči, která je důležitou součástí role reprezentanta. Reprezentant by měl udržovat otevřený dialog s voliči, informovat je o svých činnostech a vysvětlovat svá rozhodnutí. Každý reprezentant by měl jednat v souladu s etickými normami a zákonem a nést zodpovědnost za své činy, protože mohou být a jsou podrobováni dohledu a hodnocení svých voličů a ostatních

politických aktérů. Role reprezentantů je důležitá především pro fungování demokracie, protože umožňuje občanům mít vliv na politický proces a rozhodování.

1.1.1 Reprezentace žen v politice

Reprezentace může mít různé významy a aplikace v různých kontextech. Hraje klíčovou roli ve společnosti, kultuře, politice a dalších oblastech, především proto, že ovlivňuje to, jak vnímáme a porozumíme světu kolem sebe a jak komunikujeme s ostatními.

V demokratické společnosti má pojem "reprezentace" zásadní význam. Reprezentace v demokracii je základním prvkem fungování systému. Je to způsob, jakým občané ovlivňují politické procesy a rozhodování, a zároveň je to záruka, že vláda a veřejná správa jedná v zájmu svých občanů. Reprezentace v demokracii zahrnuje i zastoupení různých politických, sociálních, ekonomických a kulturních zájmů a skupin. Politické strany, lobby, občanská sdružení a další organizace hrají roli při zastupování těchto nesourodých hlasů. Také zahrnuje způsob, jakým jsou zájmy, preference a potřeby občanů, hodnoty určité třídy zastoupeny a reflektovány ve vládě a veřejné správě a tím je většinou v politickém kontextu chápán jako pojem ideologický. Tohoto jevu si můžeme také všimnout v rámci ideologických rozdílů současných politických stran (Gelnarová 2010). Efektivní politická reprezentace je klíčem k fungování demokratické společnosti a měla by zajistit, že námi zvolení zástupci, představitelé a lídři politických stran reflektují různorodé zájmy a preference všech občanů a voličů ve vládě či jiných politických institucích a podporují rovnost a participaci ve veřejné správě. Ve skutečnosti je jasné, že není možné bezchybně zrcadlit všechny tyto požadavky. Přesto však termín jako „reprezentace“ naznačuje, že by k určité názorové shodě mělo docházet a měla by být jistou samozřejmostí (Pitkin, 1967).

Pojetí pojmu reprezentace žen v politickém životě si ovšem nemůžeme představit jen jako pouhé zastupování zájmů žen, jako určité sociální skupiny (Gelnarová, 2010). Je důležité si uvědomit, že ženy političky, i když samy jsou ženami, nemají automaticky uniformní názory nebo prioritní zájmy ve všech otázkách týkajících se žen. Jejich politické postoje mohou být ovlivněny různými faktory, jako jsou ideologie strany, osobní přesvědčení, zkušenosti nebo preference voličů. Stejně tak jako muži jsou ženy političky na kandidátních listinách vázány stranickými programy a cíli, které určuje daná strana, a proto nereprezentují pouze ženy (Gelnarová, 2010). Ale je velmi důležité, aby v rámci svého působení v politice měly šanci podpořit i ryze ženská témata, která jsou specifická

právě pro ženy a veřejnost i politiky upozorňovaly na problémy, které pocítují především ženy.

Nicméně, ženy političky mohou také zastávat politické názory či iniciativy, které se týkají specifických otázek, které ovlivňují ženy. Jsou to: rovnost pohlaví, reprodukční práva, mateřství, genderová diskriminace a další genderové záležitosti. Tyto otázky mohou být právě těmi důležitými tématy pro ženy političky, které se snaží prosadit změny či politiku, která reflektuje potřeby a zájmy ženské populace. Existují také různé mechanismy a nástroje, které mohou pomoci v zastupování ženských zájmů političkami, jako jsou feministické skupiny nebo síťování žen v politice, které mohou poskytnout podporu, sdílení informací a koordinaci iniciativ, které se týkají rovnosti pohlaví a práv žen.

Nicméně, politické postoje žen političek jsou často široce diferencované, stejně jako postoje mužských politiků. To znamená, že nelze automaticky předpokládat, že všechny ženy političky automaticky hájí a zastupují všechny zájmy žen. Každá politička má své vlastní politické priority a může se angažovat v různých otázkách, které jí zajímají nebo považuje za důležité.

Existuje mnoho studií a výzkumů, které zkoumají vztah mezi zastoupením žen v politice a mírou korupce, kde bylo prokázáno, že mezi zastoupením žen a mírou korupce existuje určitá spojitost. Většina těchto studií ukazuje, že zvýšené zastoupení žen v politických funkcích může mít pozitivní vliv na snížení korupce. To také jednoznačně dokazují výsledky stěžejní studie autorů z Marylandské univerzity (Swamy et. al., 2001). Autoři této vědecké práce se věnovali tomuto tématu a v rámci výzkumu porovnávali jednotlivé údaje, které získali z celkem 43 zemí. Během této studie porovnávali a sledovali především to, zda výsledky tohoto výzkumu nejsou ovlivněny jinými faktory jako je věk, vzdělání, rodinný stav, nebo míra HDP.

Tento výzkum prokázal, že jsou to převážně země s vyšším počtem zastoupení žen, které mají prokázanou nižší míru korupce. Pokud jsou ženy více zastoupeny v politice, přináší tak do politických rozhodovacích procesů různorodost perspektiv. To může vést k lepším a vyváženějším rozhodnutím, která lépe odrážejí zájmy celé společnosti. Studie dále ukazují, že ženy mají tendenci být otevřenější a transparentnější v politickém rozhodování. Větší transparentnost a odpovědnost mohou snížit korupci, a tím ztížit proces tajných a neetických praktik. Některé výzkumy ukazují, že ženy mohou být více zaměřeny na otázky sociální spravedlnosti, rovnosti a etiky, což může v politickém kontextu přinést morální hledisko a empatii, a tím také omezit korupci. Vyšší zastoupení žen může také přispět k pozitivní změně politické kultury, která je méně tolerantní vůči

korupci. Ženy mohou bojovat proti patriarchálním strukturám, které mohou korupci umožňovat. A konečně i zvýšení počtu žen v politice může vést k většímu dohledu a kontrole nad politickými procesy. I přes pozitivní vliv zvýšeného zastoupení žen na snížení korupce existují výzvy a překážky, které brání dosažení tohoto cíle. Tyto výzvy mohou zahrnovat genderově zaujaté postoje, struktury, diskriminaci a kulturní předsudky. Nicméně, mnoho zemí na celém světě aktivně pracuje na zvýšení zastoupení žen v politice s cílem posílit transparentnost, etiku a odpovědnost v politickém systému a snížit míru korupce.

Obdobný je i existující vztah mezi začleněním žen na trh práce a korupcí. Autoři na základě výzkumu došli k závěru, že i přes určité pozitivní vlivy, stále existují výzvy v oblasti genderové nerovnosti na trhu práce, které mohou zvyšovat riziko korupce. To zahrnuje nerovné platy a postavení žen, diskriminaci a nedostatečné zastoupení žen ve výkonných a vedoucích funkcích. Řešením těchto výzev může být podpora rovnosti pohlaví na pracovišti a v politice a snaha o zajištění, aby ženy měly rovnocenný přístup k příležitostem a zdrojům, což může snížit míru korupce (Forum 50 %).

K podobnému závěru došli také autoři vědecké studie Světové banky *Are Women Really the “Fairer” Sex?* / Jsou ženy opravdu “spravedlivější pohlaví?” (Dollar et. al., 1999). Výzkum, do kterého bylo zahrnuto celkem 100 zemí, potvrdil spojitost mezi výší zastoupení žen v parlamentech a mírou korupce. Nicméně, i zde může být výsledek výzkumu sporný a diskutabilní může být i to, zda skutečně existuje nějaká spojitost mezi vyšším počtem žen v politice a nízkou mírou korupce.

Existují samozřejmě i další způsoby, které mohou zapojením žen na trh práce ovlivnit míru korupce. Důležitými faktory, které mají obrovský, význam a vliv jsou veřejné instituce, kultura, svoboda tisku a nezávislé soudnictví.

Také další studie i praxe ukazují, že smíšené² týmy žen a mužů jsou důležitým prvkem boje za rovnost pohlaví a podporu rozmanitosti. Vytvářejí prostředí, kde jsou různé perspektivy respektovány a využity ke společnému dosažení cílů. Tato smíšenost může být přínosem v mnoha různých kontextech, včetně pracovního prostředí, vědeckého výzkumu, sportu a politiky (Forum 50 %), což bylo také výsledkem celé řady studií, které se zaměřovali prvotně na firemní prostředí a společnosti. Dokonce bylo prokázáno, že smíšené kolektivy, ve kterých jsou zastoupeni lidé různých pohlaví, kulturních pozadí, věkových skupin či zkušeností, mají potenciál pracovat efektivněji, přinášet řadu výhod

² Catalyst (2013): “Why Diversity Matters?“, <http://www.catalyst.org/knowledge/why-diversity-matters>

a snaží dosáhnout stejného cíle a mají širší "záběr" myšlení (Peter Collet). Smíšené týmy mohou pomáhat vytvářet prostředí, které více respektuje a podporuje rovnost a inkluzi různých skupin lidí. Ženy a muži mají také své rozdílné názory, pravicové, levicové, konzervativní i liberální, a proto je důležité jejich zastoupení napříč politickými stranami. Ženy mají mnoho společného, nicméně každá má nějaké životní zkušenosti, a proto může prosazovat i jisté názory³, které odráží určité společenské problémy. Problémy se týkají běžných věcí, které ženy trápí napříč celou společností, jako nedostatek mateřských školek, bezpečnost aj. a proto je velmi důležité, aby byly ženy v politice zastoupeny a mohly aktivně působit v politických stranách a tím možná i ovlivnit jejich směr. Ale i když se ženy politicky snaží v rámci svého politického tlaku prosadit některá z těchto témat, jsou to především členky určité strany, které musí prosazovat i řešení, které odpovídají jejich politické orientaci.

Přítomnost žen se v parlamentech celého světa výrazně liší, na což upozornily ve svém výzkumné práci i autorky Azza Karam a Joni Lovenduski. Vše samozřejmě závisí na jednotlivých zemích, regionech a politických systémech. Přičemž různé země mají různé úrovně zastoupení žen v parlamentních orgánech a v parlamentech se míra zastoupení se častokrát liší o desítky procent. Obě autorky se také zamýšlejí nad tématem reprezentace žen z pohledu zájmu a ochoty prosazovat tzv. ženská témata či zájmy žen. Prosazování ženských zájmů v parlamentu političkami vyžaduje určité odhodlání, důkladnou znalost problémů týkajících se žen a schopnost spolupracovat s kolegy a veřejností. Ženy političky, které se angažují v těchto otázkách, mohou hrát klíčovou roli v dosažení genderové rovnosti, zlepšení postavení žen ve společnosti a je to velmi důležitý prvek boje za genderovou rovnost a zastoupení žen v politickém rozhodování. Političky, které se zasazují o ženské zájmy, mohou přispět k pozitivním změnám ve společnosti a politických institucích. Autorky zdůrazňují fakt, že už pouhá jedna žena mezi muži může zásadním způsobem ovlivnit chování mužů politiků i když samozřejmě zdůrazňují, že větší počet političek může v konečné podobě zvýšit i následný dopad. Tento fenomén interpretují tak, že v podstatě dochází k určitému nabourání „genderových hranic“. Nicméně z dlouhodobého hlediska i ony zdůrazňují nutnost a potřebu zvýšení počtu žen v parlamentech, které budou poté ochotny reprezentovat zájmy všech žen dané

³ Proč (ne) chtít víc žen v politice?. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/brozura-zenyvpolicetisk02_final_3.10..pdf

země, i když to samozřejmě není jediný předpoklad, který zaručí prostor pro změnu. Vždy jde o proces, který je dlouhodobý a podílí se na něm celý tým (Karam, Lovenduski, 2005).

1.1.2 Příčiny nízkého zastoupení žen v politice

Pokud bychom se měli zamyslet nad skutečnou příčinou genderové nerovnováhy v politice, která má za následek nízké zastoupení žen v orgánech moci, musíme zmínit především stále trvající genderové stereotypy, které i když nepřímo tak velmi ovlivňují vstup ženám do politiky.

Na základě výsledků sociologického výzkumu z roku 2006, který byl zaměřen na zmapování a analýzu zapojení žen do politiky v ČR s cílem prozkoumat hlavní důvody nižšího zastoupení žen, jako největší problém považují socioložky Petra Rakušanová a Lenka Václavíková-Helšusová především institucionální bariéry, tj. volební systém a fungování politických stran, individuální a společenské bariéry vstupu žen do politických funkcí. Obě autorky se ve své práci snažily zmapovat existenci nějakých nastavených aktivit, které by podpořit či ulehčit vstup žen do vysoké politiky. Dle autorek totiž *„Výběr kandidátů a kandidátek uvnitř politických stran je tím nejdůležitějším nástrojem, který ovlivňuje podíl žen“* (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006). Autorky se zabývaly i otázkou ostatních faktorů, které mohou ovlivňovat výši zastoupení na kandidátkách politických stran. Z jejich pohledu je to hlavně zjištění, zda i samotní voliči mají potřebu většího zastoupení žen a zda jsou ženy zastoupeny na vyšších postech uvnitř jednotlivých politických stran. Tím došly k závěru, že pokud neplatí ani jeden z výše uvedených faktorů, neexistuje žádný předpoklad, že politické subjekty budou ženy umisťovat na vyšší pozice kandidátek a z tohoto důvodu lze poznamenat, že způsob sestavování kandidátních listin politickými stranami je tím nejdůležitějším faktorem, nikoliv volební systém (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006). Je jasné, že politické strany a jejich vedení jsou těmi tělesy, která mohou do politiky integrovat mnohem větší počet žen a dát jim mnohem větší prostor i v rámci sestavování kandidátních listin, kde zatím prim hrají muži. Není vytvářen žádný tlak na to, aby zákonodárci hledali nějaká pozitivní legislativní opatření, která vyrovnají poměry a zvýší tak počet žen v politice. Politické strany se vyjadřují v tom duchu, že pohlaví kandidátů a kandidátek „neřeší“. Jsou tedy české ženy méně schopné, než jejich mužští kolegové? Pokud se podíváme na vzdělání žen, např. ženy v ČR již dnes tvoří většinu absolventů a absolventek vysokých škol (61 %). Jak podle výzkumů veřejného mínění, tak i podle občanské angažovanosti je

zájem žen a mužů o politiku srovnatelný (AV ČR, 2020). Není tedy pravdou, že o politiku české ženy nemají zájem.

1.2 Ideologie politických stran

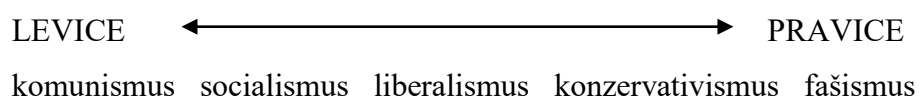
Ideologie je jedním z nejkontroverznějších pojmů, s nimiž se při analýze politiky setkáváme. Z hlediska společenských věd je ideologie více či méně skloubený soubor idejí, které jsou základem organizované politické aktivity. I když se termín „ideologie“ v dnešní době obvykle užívá neutrálně na označení rozvinuté sociální filozofie, v minulosti vyvolával spíše negativní asociace (Heywood, 2008).

Součástí výzkumné otázky je, zda ideologie politických stran nějakým způsobem ovlivňuje nominační proces a celkové umístění žen na kandidátních listinách. Proto je důležité se na téma ideologií podívat v této kapitole.

Ideologie politických stran jsou souborem společných názorů, hodnot a postojů, které určují jejich politickou orientaci a stanoviska v různých otázkách a tématech. Ideologie pomáhá definovat, jak strany chápou roli vlády, ekonomický systém, sociální politiku, environmentální otázky, zahraniční politiku, ale i další důležité oblasti. V rámci politického spektra existuje široká škála ideologií a politických přesvědčení. Většina současných politických stran kombinuje různé prvky různých ideologií a zaměření v různých oblastech politiky. Ideologie politických stran se však může také časem měnit, a to v rámci změn, které probíhají v politickém prostředí i ve společnosti. Ideologii politických stran lze rozdělit podle dvou měřítek na levici a pravici a podle liberálnosti. K těmto hlavním ideologiím můžeme řadit liberalismus, který podporuje osobní svobody, individuální práva a svobodný trh. Liberalisté obvykle hájí menší zásah vlády do ekonomiky a důraz na individuální svobody a práva. Dále konzervatismus, kdy konzervativní strany obvykle preferují zachování tradičních hodnot a institucí. Mívají konzervativní postoj k sociálním otázkám a mohou podporovat tradiční hodnoty a normy. V současné době slyšíme i o zelené politice, která se zaměřuje na environmentální ochranu, udržitelnost a boj proti změně klimatu. Zelené strany ve své politice prosazují ekologickou politiku a udržitelný rozvoj. Neobvyklý není ve společnosti ani nacionalismus, který klade důraz na národní zájmy, suverenitu a kulturní identitu své země. Každá z těchto ideologií se tedy vyznačuje určitou strukturou hodnot a rozpoznání jednotlivých ideologických směrů souvisí s rozdíly v obecně respektovaných společenských i politických hodnotách (Prorok, Lisa, 2009).

Každá politická strana v ČR zastává určitou politickou ideologii a stranický program, které se v různých sférách politiky odlišují, nicméně každý člověk, resp. volič by se mezi těmito subjekty měl umět dobře vyznat. „Lze předpokládat, že ve vyspělých demokraciích mají různé ideologické typy voličů sklon preferovat a volit různé politické strany podle toho, s jakou ideologií si je spojují. (...) Zdá se být mimo veškerou pochybnost, že ideologické nálepky jednotlivých politických stran v České republice poměrně dobře korespondují s politickými orientacemi jádra jejich potenciálních voličů. (...) Ideologická nálepka, která vypovídá o čisté pozici politické strany, tj. na L-P ose, stranu lépe definuje v politickém spektru“ (Matějů, 2000). V realitě to může znamenat, že volič v podstatě nedokáže na L-P ose formulovat jak ideologické, tak i politické hodnoty jednotlivých stran (Matějů, 2000). O ideologii politické strany se volič dozvídá částečně z jejich názvu, ale především z jejich politického programu, kde jsou jednotlivé ideologie deklarovány a jsou proto označovány jako tzv. „prezentované ideologie, jsou deklarovány jako „obecné dobro“. Každá politická strana by měla dostát svým politickým „slibům“ a usilovat o splnění všech svých ideologií deklarovaných stranou (Bauer, 1991). Jak jsem výše uvedla, někdy lze ideologii vydedukovat jen z pouhého názvu strany, častokrát strany deklarují svou ideologii prostřednictvím programů, manifestů, veřejných prohlášení a politických postojů, ale také „reálným“ umístěním na L-P ose. Tím je tedy deklarovaná ideologie vzájemně propojená s umístěním na L-P ose, a naopak tím, kde je zařazena na L-P ose může představovat určitou ideologii strany.

Jednotlivé ideologie Heywood seřadil na levo-pravé škále takto ([Heywood 1994):

I dnes se pojem pravice a levice často používá, nicméně jde spíš o obecné pojmenování politických a jiných zájmových skupin z pohledu ekonomického ale i z pohledu filozofických teorií a přístupů. Myšlenkové směry jako je liberalismus a konzervatismus, jsou směry, které mají okruh společenského smýšlení daleko obsírnější, a to až v rozmezí samostatně fungující ideologie.

1.2.1 Vliv stranické ideologie na zastoupení žen

Tradiční pravicové strany (tzv. Old Right Parties) a kladou větší důraz na konzervativní ideologii. Takové typy stran se tématům genderové rovnosti příliš nevěnují. Konzervativní pravice spíše podporuje zachování tradičních a kulturních hodnot a

zvyklostí, dává přednost zachování určité formy sociální hierarchie, na druhou stranu liberální pravice pak podporuje spíše ekonomickou svobodu lidí a minimální roli státu na společnosti ovšem v moderním pojetí tím podporují ekonomickou dominantní hierarchii.

Strany levicové, kterým je blízká ideologie založená na rovnosti pohlaví, jsou v parlamentech zastoupeny nepochybně daleko větším počtem žen, než je tomu u stran pravicových (konzervativních). Konzervativní politické strany obvykle zdůrazňují udržení stávajících sociálních, ekonomických a politických struktur a hodnot a jejich hlavním tématem bývá sociální rovnost a zastoupení menšin. Jejich zaměření může být samozřejmě různorodé v závislosti na konkrétní zemi. Podpora ženských kandidátek v konzervativních stranách se v průběhu času může lišit a závisí na specifických politických strategiích jednotlivých stran. Strany mají různé přístupy, jak podpořit ženské kandidátky, a často se u nich očekává, že v rámci podpory tyto strany zavedou určité normy, např. v podobě genderových kvót, které mohou být formální či neformální nebo stanoví určitý podíl ženských kandidátů na kandidátních listinách nebo ve vládě. Samozřejmě i vedení strany může aktivně podporovat ženské kandidátky tím, že jim poskytne příležitosti zviditelnit se a aktivně je podpoří v rámci strany. Snaží se o vytváření prostředí, ve kterém mají ženy stejné šance a příležitosti jako muži. To vše by v podstatě znamenalo, že strany vnímají reprezentaci žen jako velmi nedostačující a jsou ochotny problém nízkého zastoupení žen v politice aktivně řešit. Nicméně na základě výsledků vědeckých studií bylo prokázáno, že strany levicově orientované jsou daleko více nakloněny myšlence zavedení genderových kvót s jediným cílem – rovnoprávnost postavení žen na kandidátních listinách (Kittilson, 1997; Kittilson, 2001).

Na základě výše řečeného, lze předpokládat, že: levicové strany budou více než pravicové strany umisťovat na kandidátní listiny více žen, a budou je umisťovat častěji na volitelná místa. V otázce decentralizace kandidatury uplatňuje středová strana v našem případě SZ značně odlišné postupy a zřetelný důraz dává na zastoupení žen. Z pohledu kandidatury a umístění žen na předních pozicích kandidátních listin jsou na tom středové strany jednoznačně v lépe než strany pravicové, ale hůře než levicové co do celkového počtu nominovaných žen.

2 Kontextuální část

Reprezentace žen se týká míry, jakou jsou ženy zastoupeny a aktivně zapojeny v různých aspektech společnosti, včetně politiky, ekonomiky, kultury, vědy a dalších oblastech. Význam reprezentace žen v politickém životě spočívá v tom, že zajistí, aby ženský hlas, zkušenosti a perspektiva byly zohledněny ve veřejném rozhodování a ve všech aspektech společenského života. Nedostatečná reprezentace žen může vést k nerovnostem a nezohledňování ženských potřeb a zájmů. Reprezentace žen v politice je velmi důležitým tématem. Mnoho demokratických zemí se snaží zvýšit účast žen v politických funkcích, včetně pozic ve vládě, parlamentech, ale i na místní úrovni. To často zahrnuje kvóty pro ženy, podporu politické kariéry žen, a především změny v politické kultuře.

Samozřejmě je jasné, že určité procento žen v politických stranách aktivně působí, nicméně ve vysokých rozhodovacích pozicích většinou ženy postrádáme. A to může být hlavní příčinou toho, proč se ženám nedaří pozitivně ovlivnit složení kandidátních listin u jednotlivých politických uskupení (Šprincová, Mottlová, 2015). Strany totiž v rámci nominačního procesu na svých kandidátních listinách ženy umisťují na nevolitelných pozicích a tím jim nedávají moc velkou šanci na zvolení, čímž dochází k velkému propadu mezi ženami nominovanými a zvolenými. Také celková podreprezentace žen na kandidátních listinách je jednou z hlavních příčin jejich nízkého zastoupení v politickém životě (Šprincová, Kos Mottlová, 2021). Zapojení žen a jejich působení v politických stranách je nejen důležité pro dosažení rovnosti v politické reprezentaci, ale jejich posílení v politickém životě může vést k rozmanitějšímu a inkluzivnějšímu rozhodování v rámci politických procesů.

Ačkoliv populaci tvoří 50 % mužů a 50 % žen, jen pouhých 20 % žen se pohybuje v české politice. Většina zemí na světě má přibližně polovinu populace tvořenou ženami. V České republice bylo dokonce dle posledního sčítání lidu ČSÚ potvrzeno, že žen žije dokonce i o něco více než mužů (51,4 % žen a 48,6 % mužů). Genderová rovnost a rovnost příležitostí pro muže a ženy jsou důležitými cíli pro mnoho společností a vlád. I když během posledních desetiletí byly podniknuty určité kroky na podporu rovnosti pohlaví a odstranění diskriminace žen ve všech oblastech společenského života, včetně politiky, pracovního trhu a vzdělání, stále existují další výzvy a nerovnosti, které musí být řešeny, aby se dosáhlo plné genderové rovnosti. Výše zastoupení žen v politice a v rozhodovacích pozicích, která představuje kolem 20 %, zdaleka neodpovídá tomu, že ženy tvoří polovinu populace. Styl vedení politiky také často odráží převahu jednoho dominantního pohlaví.

Jedním z klíčových principů demokracie a reprezentativního systému je politika, která odráží složení a různorodost celé společnosti. Tím by mělo být zajištěno, že zájmy, potřeby a perspektivy všech občanů budou zohledňovány v politických rozhodnutích. Jde i o otázku spravedlnosti, nízké zastoupení v politice neodpovídá demokratickým principům a prohlubuje odcizení politiky ženám (Fórum 50 %). Politické instituce, tj. parlament, vláda a místní samospráva, by měly být složeny tak, aby zahrnovaly různé sociální, ekonomické, kulturní a genderové skupiny. To znamená, že by měly být zastoupeny ženy i muži, ale i různé etnické a náboženské komunity, různé věkové skupiny atd. Politika by měla být vytvářena tak, aby byla inkluzivní a respektovala různé názory a perspektivy. Tímto způsobem se politika stává nástrojem pro dosahování spravedlnosti a sociální rovnosti. Politika, která v sobě odráží složení celé společnosti v politických institucích a rozhodovacích procesech je tedy důležitým prvkem demokracie.

Životní zkušenosti mužů a žen ve společnosti se mohou výrazně lišit v závislosti na různých faktorech, včetně kultury, geografického umístění, ekonomického postavení, etnického původu a dalších. Genderové rozdíly v životních zkušenostech mohou být způsobeny historickými a kulturními faktory a také tím, jak jsou vnímány a ovlivňovány sociálními normami. Jedna z oblastí, kde se mohou objevovat genderové rozdíly v životních zkušenostech je i účast žen v politice, kdy mohou čelit určitým genderovým rozdílům a jejich hlas může být v politice méně slyšet.

Jak jsem již zmiňovala existuje celá řada výzkumných studií, které potvrzují nutnost existence smíšených týmů žen a mužů, které odráží různá hlediska, perspektivy, dovednosti a zkušenosti různých jednotlivců. Různorodost v týmu vede k širší škále nápadů a přístupů k řešení problémů. Tým s různorodými členy může generovat nové a inovativní myšlenky a tím může zvýšit celkovou výkonnost a úspěch týmu při dosahování cílů. Různé perspektivy umožňují hlubší a komplexnější analýzu problémů a přístup k jejich řešení, což může vést k lepším a vyváženým rozhodnutím. Smíšené týmy mohou podporovat týmovou kreativitu a inovaci, což může vést k lepší komunikaci a spolupráci mezi členy týmu. Podporují inkluzi a rozmanitost, což vede k respektování různých hlasů, názorů a zkušeností. Proto je důležité při sestavování takových týmů umět vedle sebe postavit osoby, které se liší nejen pohlavím, ale rozdílným vzděláním, věkem, úhlem pohledu i jinou životní dráhou než vytvářet skupiny stejně starých lidí, stejného vzděláním, kteří jsou si názorově velmi podobní. A to není jen hypotéza, ale vědeckými studiemi ověřená skutečnost ([Catalyst "Why diversity matters"](#)). Nicméně, práce ve smíšených týmech může být také někdy náročná. Různé pohledy a přístupy mohou vést

ke konfliktům, a proto je zapotřebí aktivní komunikace a schopnost pracovat skrze případné rozpory. Samozřejmě bývá i velmi často náročné dosáhnout nějakého konsensu nejen v rámci rozhodovacích procesů.

Z tohoto důvodu by politika, stejně jako to činí mnoho organizací a firem, měla aktivně hledat způsoby, jak podporovat různorodost a zahrnovat různá hlediska do svých týmů a pracovního prostředí. Protože smíšené týmy mohou být výhodné nejen z hlediska inovací, ale také z hlediska sociální spravedlnosti a inkluze.

Výsledky výzkumu „Angažovanost občanů a zájem o politiku“ Sociologického ústavu AV ČR, jsou to především ženy, které upozorňují na nízké zastoupení žen v politice, stejně tak jako v rozhodovacích postech mimo politiku. Celkem 72 procent žen upozorňuje na fakt, že reprezentace žen není v politice dostatečná. To potvrdil i výsledek výzkumu, kde mladší generaci, ale především ženám a lidem s vyšším vzděláním i lidem, kteří se pravidelně účastní voleb chybí genderová rovnováha v politické sféře.

Výsledky výzkumu ukázaly, že celkem 34 % dotázaných respondentů ((21 % mužů a 47 % žen) se domnívá, že při vyšší účasti žen, by se vysoká politika posunula k lepšímu, a to především po stránce větší empatie, kultivovanosti, vstřícnosti k lidem z pozice politiků, slušnosti a poklesla by i soutěživost. Respondenti také přepokládají, že větší zastoupení žen v politice by znamenalo možnost více obhajovat zájmy žen ve společnosti. (AV ČR).

Já se ve své práci zaměřím na postavení žen v dolní komoře Parlamentu ČR, tedy na Poslaneckou sněmovnu. Volby do Poslanecké sněmovny České republiky jsou organizovány podle pevně stanoveného postupu a pravidel. V rámci volebního systému ČR používá smíšený volební systém, který kombinuje většinový systém se systémem poměrným. Voliči mají dva hlasy: jeden pro kandidáta v jejich volebním kraji a druhý pro politickou stranu na celostátní úrovni. ČR je rozdělena do 14 volebních krajů, kde se volí poslanci. Počet mandátů přidělených každému kraji závisí na jeho velikosti a na celkovém počtu voličů v daném kraji. Politické strany nebo hnutí nominují své kandidáty na seznamy pro každý volební kraj. Voliči mohou volit kandidáta na základě osobní preference a zároveň volit stranu. Po přepočítání hlasů jsou mandáty rozděleny mezi strany a kandidáty na základě hlasů získaných v jednotlivých volebních krajích. Počty mandátů přidělených každému kraji se vypočítává na základě tzv. republikového

mandátového čísla⁴ (Šprincová, Adamusová, 2014). To jsou obecné kroky v průběhu voleb do Poslanecké sněmovny v České republice. Každé volební období může mít své specifické rysy nebo změny v pravidlech voleb. Do skrutinia postupují politické strany, které získaly nejméně 5 % všech platných odevzdaných hlasů a mezi které, se rozdělují mandáty. Důležité je tedy nejen pořadí kandidujících na kandidátních listinách stran, ale i počty preferenčních hlasů (právo udělit až čtyři, nutno zakroužkovat preferované kandidáty). Pokud některý z kandidujících získá minimálně 5 % platných hlasů vybrané straně, získává mandát přednostně (Krejčí, 2026).

Z kandidátní listiny, která získala 50 % hlasů, bude zvolena první polovina osob. Umístění na kandidátce je tedy velmi důležité: Zatímco první nebo vedoucí kandidát má vysokou výchozí pravděpodobnost zvolení (největší ze všech na dané kandidátce), kandidáti na posledních místech mají pravděpodobnost zvolení mizivou, tj. hovoříme o nevolitelném místě v pořadí.

Proces voleb do dolní komory PČR prošel řadou změn, které měly i na zastoupení žen velký vliv. V rámci změn v roce 2002 se uzavírací klauzule u koalic zvýšila o 5 % pro každou stranu dané koalice. Pro jednotlivé strany byla hodnota uzavírací klauzule ponechána. Počet skrutinií po sečtení hlasů byl stanoven na jedno. Důležité změny jsme zaznamenaly v rozložení volebních obvodů, které se v rámci celé ČR liší velikostí i v charakteru kandidátních listin (Šprincová, Adamusová, 2014). V roce 2006 po volbách došlo k novelizaci volebního zákona č. 480/2006 Sb., která opětovně vrátila voličům možnost udělení 4 přednostních hlasů vybraným kandidátům a současně byla snížena hranice pro přednostní udělení mandátu na 5 %. Všechny ostatní proměnné volebního systému zůstaly shodné jako v letech 2002 a 2006.

Není jasné ani jisté, zda ženám navýšení volebních obvodů spíše neublížilo, nicméně víme, že jedna z těch zásadních změn, a to charakteru kandidátních listin, ke které došlo v posledních letech, konkrétně v roce 2010 odhalila, že ženám oslabení jejich pořadí na kandidátních listinách nápadně prospělo, a to se také projevilo ve sněmovních volbách. Poslední změnou prošel volební systém v roce 2021. Uzavírací klauzule pro koalice byly také upraveny. Uzavírací klauzule u dvoučlenných koalic byla stanovena na 8 % z celkového počtu hlasů, pro tří a vícečlenné koalice byla uzavírací klauzule stanovena

⁴ Republikové mandátové číslo, je číslo, kterým je v každém volebním kraji vydělen počet platných odevzdaných hlasů a výsledné číslo se rovná počtu mandátů pro daný volební kraj. Pokud nejsou všechny mandáty tímto algoritmem rozděleny, jsou tyto přiděleny volebním krajům s největšími zbytky dělení. V případě rovnosti zbytků, je nutné rozhodnout losem.

na 11 % z celkového počtu hlasů. Znovu byla zavedena dvě skrutinia pro přidělování mandátů, kdy v prvním skrutiniu jsou mandáty rozdělovány na úrovni volebních krajů pomocí Imperialiho kvóty. A ve druhém skrutiniu jsou na celorepublikové úrovni zbývající mandáty rozděleny volebním stranám pomocí Hagenbach-Bischoffovy kvóty. Mandáty z druhého skrutinia jsou poté rozděleny volebním krajům, ve kterých měla strana největší zbytek hlasů po dělení v prvním skrutiniu (Krejčí, 2026).

Každý politický subjekt, než vstoupí do volební soutěže, by měl svým stávajícím i potenciálním voličům představit. Představit by měli především svůj volební program a politickou ideologii, včetně svého personální zajištění. Důležitá součást sněmovních voleb je nominační proces politických stran, kdy jeho výsledkem je jmenný seznam kandidátů, kteří se ve volbách budou ucházet o mandát, tedy křeslo ve sněmovně. Při sestavování kandidátek má hlavní slovo a pravomoc především politická strana, pro kterou je nejdůležitější jediné kritérium, a to volitelnost nominovaných kandidátů. V podstatě žádné jiné mechanismy ve volbách uplatňovány nejsou (Spáč, 2007).

Nesmíme ani zapomínat na rozdělení současných politických subjektů na L-P ose⁵. Matějů uvádí, že „český politický systém je strukturován na jedné dominantní ose, sociálně-ekonomické dimenzi levice-pravice,“ a zároveň dodává, že klíčovými problémy a rozpory politického světa jsou především ekonomické aspekty a úloha státu v ekonomice, sociální nestabilita, sociální spravedlnost (Matějů, 2000).

Rozdělení současných politických stran na L-P škále:

SZ na L-P ose postrádáme. Její pozice na této L-P ose je celkem sporná, vzhledem k tomu, že politický systém v České republice je sestaven na převládající ose sociálně-ekonomické orientace L-P. Jak jsem výše v textu zmiňovala rozpory ekonomického rázu, role státu, sociální nerovnosti (Matějů, 2000). A tím se SZ od ostatních liší. Ve svém programu sice všechna tato důležitá témata zařadila, ale i přesto mezi jejími hlavními tématy převažují ta ekologická, která na L-P ose nejsou přednostně zařaditelná.

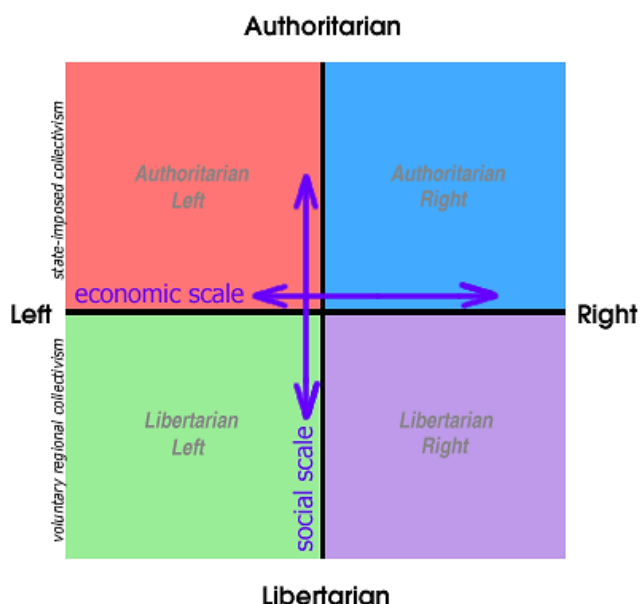
Obrazně lze znázornit umístění jednotlivých stran pomocí politického kompasu, kde jsou tyto hodnoty graficky vyjádřeny pomocí dvou vzájemně kolmých os. Můžeme zde vidět, že pravice a levice spolu s liberalismem a konzervatismem nejsou vzájemně oddělené

⁵ Význam L-P dimenze byl potvrzen v letech 1996 a 1998, kdy ČSSD a ODS reprezentují odlišné zájmy sociálních tříd (Matějů 2000).

jednotky. Ekonomické L-P hledisko je propojené s liberálními i konzervativními hodnotami, čímž vzájemně formuje široké ideové spektrum.

Politický kompas⁶ je v podstatě univerzální osobnostní test, který určí “politickou osobnost” voliče, který mu pomůže pochopit na základě jeho odpovědí⁷, jaký je jeho politický postoj a kam se s ním vlastně řadí v rámci politického spektra. Může to být také jedna z dalších forem připomenutí voleb, určitá výzva pro voliče, aby šli hlasovat. Současně může být i důvodem k zamyšlení voličů např. mohou zkoumat, nakolik je jim daný politický subjekt blízký, nebo naopak zda se strana od posledních voleb změnila, může ukázat zařazení voliče k určité ideologii. Výsledkem testu je tedy voličovo postavení v rámci čtyř kvadrantů.

Obrázek č. 1: Politický kompas

Zdroj: Political Compass Analysis dostupný z: <https://www.politicalcompass.org>

2.1.1 Strany levicové

Levicová politika podporuje sociální rovnost mezi lidmi, zatímco pravicová politika hlásá, že nerovnost je přirozená a nevyhnutelná. Levicové ideologie se vyznačuje sympatiemi pro takové principy, jakými jsou svoboda, rovnost, bratrství, kolektivismus, pokrok, sociální spravedlnost, podpora společného nebo státního vlastnictví, internacionalismus, feminismus, antikapitalismus a antifašismus.

⁶ Dostupné na <https://www.politicalcompass.org/test/cz>

⁷ V České republice volební kalkulačky pravidelně od roku 2006 připravuje sdružení KohoVolit.eu.

2.1.1.1 ČSSD

Ideologicky má sociální demokracie blízko k progresivismu⁸ a případně i k zelené politice. Zástupcem sociálních demokratů v ČR je Česká strana sociálně demokratická (ČSSD). Současná ČSSD nevznikla po roce 1989 jako nová strana, ale navázala na své historické kořeny sahající až do doby první republiky a už od založení strany uplatňovala jak volební právo pro ženy, tak rovnost žen a mužů (Trachtová 2018). Vedení ČSSD však v roce 2019 rozhodlo, že ze stávajících stanov strany odstraní všechny podpůrné a motivační nástroje pro ženy (iRozhlas 2019). Základní pravidla pro fungování strany určují stanovy dané politické strany, včetně organizační struktury, členství, procesu rozhodování a cílů strany. Jedním z politických cílů ČSSD až do této doby bylo, aktivní využívání zásad rovnováhy mezi oběma pohlavími s využitím genderových kvót, a to především v rámci nominačního procesu při sestavování kandidátních listin strany (Česká strana sociálně demokratická, 2018).

ČSSD, programově orientovaný jako středolevý subjekt, klade důraz na sociálně tržní hospodářství, sociální benefity pro širší společenské skupiny a s tím související roli státu v ekonomice. Nominační proces v ČSSD je ukotvený jako víceúrovňový a prochází od místní až po národní úroveň. Oficiální pravidla jsou zakotvena především v Řádu přípravy na volby do PSP ČR tedy souhrnném dokumentu, který schvaluje Ústřední výkonný výbor. Celý proces příprav na volby probíhá v několika krocích: a) navrhování kandidátů, b) výběr kandidátů, c) stanovení pořadí kandidátů, d) závěrečné posouzení listin. Samotná tvorba návrhu listin nepodléhá žádným formálním omezením, a tedy pořadí kandidátů není nijak vázané. Co se týká nominace žen na kandidátky, ČSSD s otázkou statusové reprezentace nijak nepracuje a Řád přípravy voleb ani žádný jiný dokument danou otázku do nominací nezavádí,⁹ čímž jsou vyloučeny jakékoliv předem nastavené garanční prvky. Při rozhodování o obsazení listin, tak není k zastoupení žen zvlášť přihlíženo, ale v zájmu dosažení určité personální pestrosti se na toto hledisko může v některých konkrétních případech brát ohled. Ale ani v takovém případě však nemá snaha o zajištění reprezentace ženských kandidátek žádnou podobu kvót či jiných podobných matematických přepočtů (Spáč, 2013).

⁸ Progresivismus, nazývaný také pokrokářství, je politická filozofie podporující reformy společnosti. Vychází z myšlenky, podle níž je pokrok ve vědě, technologiích, ekonomickém rozvoji a společenském uspořádání nezbytný pro zlepšení situace lidí.

⁹ V roce 2011 byl předložen návrh na změnu stanov týkající se kvót. Podle původního návrhu mělo být garantováno místo alespoň pro jednu ženu do třetího místa, což však Sjezd ČSSD zamítl. Následně se hlasovalo o jednom místě v rámci první čtyřky, a nakonec v rámci první pětky, ale ani tyto návrhy neprošly. ČSSD odmítla kvóty pro kandidaturu žen.

ČSSD v letech 2015-2019 aktivně využívala zavedených genderových kvót a prosazovala volební právo pro ženy a rovnost mužů a žen. Podle stanov ČSSD bylo nezbytné, aby na kandidátních listinách bylo nominováno minimálně 40 % kandidátů opačného pohlaví (Česká strana sociálně demokratická). Po zrušení genderových kvót v roce 2019 byla v podstatě zrušena veškerá podpora žen, nicméně i tak, bývá zdůrazňována rovnost příležitostí pro obě pohlaví ve straně (Česká strana sociálně demokratická 2019). Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2021 byly změny voliči zaregistrovány a také to mělo nepříznivý dopad na přítomnost žen. Ve srovnání se sněmovními volbami v roce 2017 se na kandidátních listinách strany objevilo o necelých 20 % méně žen (Šprincová, Kos Mottlová, 2021). Celý tento proces, tedy sestavování kandidátních listin strany pro volby do PSP ČR je v součinnosti několika stranických orgánů ČSSD (Česká strana sociálně demokratická 2019).

2.1.1.2 KSČM

KSČM je politickým subjektem, který v mnoha věcech navazuje na období před rokem 1989 a můžeme ho v podstatě považovat za pokračovatele této etapy. Celý proces výběru kandidátů je zakotven v několika stranických dokumentech, primárně v Pravidlech zabezpečení primárních voleb, která jsou schvalovaná Ústředním výborem. Stanovy strany bývají považovány jako podpůrný dokument. Celý proces příprav voleb probíhá také v několika krocích jako je navrhování kandidátů, poté výběr a stanovení pořadí kandidátů, a zakončen je závěrečným posouzením listin.

Na rozdíl od většiny politických stran pracují centrální nominační pravidla KSČM i se statusovými otázkami skladby kandidátních listin. Na prvním místě je možno zmínit požadavek věkové a profesní vyváženosti kandidátních listin. Ke specifikaci je přistoupeno pouze v případě dvou kategorií nominantů (osoby do 40 let věku a ženy). Pro obě skupiny je uplatňováno kvantitativní hledisko, které vymezuje jejich minimální zastoupení na jednotlivých listinách a určitá garance zisku některých ze soutěživých pozic. Pro ženské kandidátky je konkrétně určeno, aby se jejich podíl na kandidátkách pohyboval v pásmu alespoň 20-30 %. Současně by měla alespoň jedna z nich obsadit některou z prvních tří pozic. Je přitom nutné zdůraznit, že komunisté tyto hodnoty nekoncepíují jako striktně daná pravidla, ale jsou formulována jako určitá doporučení pro své regionální organizace (Pravidla zabezpečení primárních voleb KSČM). Komunisté sice na rozdíl od Strany zelených nemají zakotvena pravidla pro průběžné nasazování žen, resp. obou pohlaví, ale z údajů je zřetelné, že k tomu v praxi dochází.

O reprezentaci žen v KSČM tak lze říci, že na tuto problematiku je v rámci nominací brán poměrně značný zřetel. Přestože KSČM před každými volbami vydává tzv. „povinné doporučení“, které na kandidátní listinách v podstatě pozici žen upravuje, tato kritéria nejsou ve všech volebních krajích zohledňována a dodržována (Šprincová, Mottlová 2013, Svěrák, Vlčková 2021). Navíc tento výraz "povinné doporučení", používaný v souvislosti s volebním chováním členů KSČM v rámci jejích stranických pravidel v podstatě znamená, že členové strany jsou vyzváni, nebo spíše "je jim doporučeno" volit a podporovat kandidáty určené KSČM. Takové doporučení je silně sugerováno nebo očekáváno s tím, že členové strany budou hlasovat pro kandidáty, které strana oficiálně podporuje, ale nemusí to být vyžadováno jako absolutní povinnost. I když existuje toto "doporučení" nebo tlak uvnitř strany, členové stále mají svobodu volit kandidáty dle vlastního uvážení a svého svědomí. Toto doporučení může být důležité, protože volební podpora strany může ovlivnit výsledky voleb, zejména pokud je strana silná nebo má významné zastoupení. I přes doporučení však členové mohou svobodně a soukromě rozhodovat, koho zvolí v souladu se svým osobním přesvědčením. Strana má podmínku v rámci nominačního procesu, obsadit první dvě místa kandidáty opačného pohlaví a v každé trojici musí být zastoupen/a jeden kandidát či kandidátka opačného pohlaví. Nominačního procesu a sestavování kandidátních listin strany pro sněmovní volby na základě primárních voleb se aktivně účastní orgány KSČM (Komunistická strana Čech a Moravy 2016).

2.1.2 Strana středu

Středové (centristické) strany prosazují omezení extrémů pravicového a levicového přístupu a zaměřují se především na široké střední vrstvy společnosti. Do této skupiny řadíme strany křesťanské, středové, umírněné liberální, levicové, pravicové a často také umírněné strany ekologické (tzv. strany zelených). Můžeme říct, že politické rozlišování pravice, středu a levice je často záležitostí subjektivního cítění voliče než znalostí politického systému či volebních programů. Zelená politika (také zelená ideologie) je politická ideologie, jejímž cílem je vytvoření ekologicky a sociálně udržitelné společnosti. SZ je založena na zásadách sociálního liberalismu, environmentalismu, subsidiarity a občanské společnosti. V Evropě existuje několik politických stran, které se zaměřují na zelené politiky a environmentální otázky. Tyto strany se obecně zasazují o udržitelnost, ochranu životního prostředí, obnovitelné zdroje energie a boj proti změně klimatu. Tyto strany mají různé způsoby prosazování zelených politik v jednotlivých

zemích, ale většinou se shodují na důležitosti ochrany životního prostředí, udržitelného rozvoje, boji proti změně klimatu a patří k hlavním podporovatelům integrace národních států. Kromě prosazování zelené politiky tyto strany, ale sdílí i ideologii založenou na myšlence světa založeného na ekologii, ochraně přírody a zdrojů, na podpoře občanských práv a svobod, na sociální spravedlnosti aj. Tyto strany bývají díky své ideologii a zaměření těžko zařaditelné na L-P ose (ostatně řada zelených politiků odmítá toto dělení heslem nejsme ani vpravo, ani vlevo, ale vpředu) (Pavel Pečínka 2002).

2.1.2.1 Strana zelených

Strana zelených je česká v současné době mimoparlamentní politická strana prosazující zelenou politiku a k základním programovým dokumentům patří mj. Charta globálních zelených a Charta Evropských zelených. Strana zelených vznikla krátce po listopadové revoluci na podzim 1989, kdy došlo ke sloučení ekologicky zaměřených skupin a od té doby se dá říct, že strana stále prochází z hlediska programového určitým vývojem. Současná SZ se často názorově klaní k oběma pólům na L-P škále. Po stránce ekonomické je strana spíše liberální. SZ obvykle prosazuje ekonomickou politiku, která je zaměřena na udržitelný rozvoj, ochranu životního prostředí a sociální spravedlnost. Nicméně SZ často sdílí některé levicové hodnoty a postoje, zejména pokud jde o sociální otázky a sociální spravedlnost. SZ často zdůrazňují ochranu životního prostředí a zároveň se zasazují o sociální rovnost a spravedlnost. Některé prvky, které můžeme spojit s levicovými názory u SZ zahrnují sociální spravedlnost, práva pracujících, zdravotní péče, vzdělání a boj proti ekonomickým nerovnostem. Je důležité si všimnout, že zelené strany často spojují tyto prvky s ochranou životního prostředí a udržitelností, což může vytvářet unikátní kombinaci levicových a ekologických hodnot. SZ v roce 2006 před sněmovními volbami odmítla uvést případného koaličního partnera s komentářem „nejsme pravicoví ani levicoví, ale zelení“; nicméně po volbách vstoupila SZ do pravicové vlády ODS, což ve straně vyvolalo velkou nevoli a spory vyvrcholily v roce 2008 na sjezdu strany. Od roku 2009 kdy SZ zvolila nové vedení, a především od roku 2016 se SZ zřetelně přesouvá ke středo-levicové politice typické pro evropské zelené strany.

SZ podporuje genderovou rovnost ve své straně a je stranou, která ženám nabízí podporu prosazení se v politice. Strana disponuje zavedeným systémem a stranickými stanovami, ve kterých se jasně hovoří o prosazování rovnosti obou pohlaví. Jistým způsobem se dají považovat za určité „genderové kvóty“, které se přímo dotýkají nejen stranických funkcí,

ale i celého nominačního procesu strany, sestavování kandidátních listin a možnosti „spolupředsednictví“ (Strana zelených 2021). Ve sněmovních volbách v roce 2021 byly ženy zmiňovány v rámci volebního programu v souvislosti s rodinou politikou, bydlením a změnami klimatu, což jsou témata, která se podle strany dotýkají především žen než mužů (Hajduová, 2022).

SZ je také jednou z těch stran, která reflektuje současná palčivá témata a problémy mladých, snaží se je zlepšit či na ně alespoň upozornit. Týkají se především zajištěním dostatečného počtu mateřských škol a lepší dostupnosti, možnosti větší účasti otců na rodičovské dovolené eventuálně větší flexibility na rodičovských dovolených dle Skandinávského modelu¹⁰. To jsou nepochybně okolnosti, které dodávají ženám lepší pocit a mnohem přátelštější atmosféru pro působení v politice (Zelení 2021). Na tyto a další problémy se zaměřuje také genderová sekce SZ, která se zabývá především rodinnou i genderovou politikou a postavením sexuálních menšin (Genderová odborná sekce Strany zelených 2022).

Pokud bychom chtěli SZ umístit na L-P škále na základě analýzy volebního programu stran, mohli bychom ji zařadit mezi ČSSD a KDU-ČSL. SZ má ve svém programu řadu témat, které ji řadí názorově spíše k pravicovým stranám, na straně druhé obhajuje témata, která se spíše přiklání k levicově orientovaným stranám. Obecně je SZ považována za stranu středovou, která se však občas vychýlí k levému či pravému pólu. To samozřejmě vždy záleží na konkrétní oblasti a cílech, které strana preferuje, a to především ochranu životního prostředí.

Postavení současných politických stran na L-P škále:

Postupem času se SZ zřetelně posunula na L-P ose směrem ke středo-levicové politice, což je typické pro evropské SZ. Po vzoru německých a švédských SZ si v roce 2020 SZ zvolila v rámci smíšeného předsednictví dva spolupředsedy strany, Michal Berga a Magdalenu Davis., které by mělo zajistit genderovou rovnováhu v nejvyšších postech strany (iDnes 2021). Je důležité zmínit, že právě prosazování rovnoprávnosti žen a mužů skrze své politiky je jedním z programových cílů této strany. Co se týká výběru kandidátů

¹⁰ Ve Skandinávských zemích je rodičovská dovolená sdílena oběma rodiči. Norsko jako první přišlo s politikou, kdy je vyhrazeno několik týdnů otcovské dovolené, kterou není možné převést na matku. Tuto politiku následovaly i další země (Eydal, Rostgaard, Hiilamo 2018). Např. Švédsko, kde sdílejí rodiče 480 dní, z nichž 90 nelze převést z jednoho rodiče na druhého (Swedish Institute 2021).

ve straně, je upraven ve více vnitrostranických dokumentech. Řád primárních voleb pro volby do PSP ČR je schvalován pro jednotlivé volby Republikovou radou, a jsou v něm popsány jednotlivé části celého procesu nominačního procesu. Na otázku genderového zastoupení je u zelených kladen značný důraz. A to nejen na samotnou organizační strukturu strany, kde se uplatňuje univerzální mechanismus obsazování jednotlivých složek a po změně stanov i vedoucích partajních postů, tak složení kandidátních listin¹¹. V rámci nominačního procesu jsou zahrnuta oficiální pravidla, která mají váhu příkazu, nejsou pouhým doporučením. V nominačních pravidlech je určeno, že v každé po sobě jdoucí trojici kandidátů či kandidátek musí být nominována jedna osoba opačného pohlaví. Tato pravidla zajistí, že v rámci kandidátky je minimální jedno třetinové zastoupení kandidujících žen. Toto opatření zahrnuje také přesně dané umístění žen, které je dále rozvedeno a nastaveno ve prospěch žen, tak, že na prvních dvou místech kandidátních listin musí být minimálně jedna žena přítomna. Dále na prvních pěti místech musí být minimálně ženy dvě a první třetina nominovaných musí být zastoupena minimálně jednou třetinou žen. Tím je zajištěna určitá pravidelnost střídání pozic mezi muži a ženami na kandidátních listinách strany, a proto je tento systém pojmenován jako tzv. metoda „zip“ (Strana zelených 2021b). Můžeme říct, že výstupní data nominací u této strany a zavedená pravidla nominací, která jsou ukotvená ve stanovách strany se opravdu zrcadlí i v reálné podobě kandidátních listin SZ.

2.1.3 Strany pravicové

Spektrum pravicové ideologie se pohybuje od principů, jakými jsou svoboda, individualismus, tradice, ochrana soukromého vlastnictví až po principy jako autorita, řád, hierarchie, povinnost, reakce, nacionalismus a antikomunismus.

2.1.3.1 TOP 09

Strana vznikla jako nový subjekt v roce 2009, tedy pouze několik měsíců před očekávanými předčasnými volbami do Sněmovny a převážná část jejich zakladatelů byla spjata s předešlým působením v jiných formacích. TOP 09 stejně jako ODS nemá pro ženy v politice žádná podpůrná opatření a ani nepodporuje genderové kvóty (Svěrák, Vlčková, 2021). Ideově se strana vymezuje zřetelně napravo do středu. Oficiálně se TOP 09 hlásí ke konzervatismu hlavními prvky, které jsou v jejich programu zdůrazňovány

¹¹ Při úpravách stanov v roce 2011 bylo schváleno, že genderová vyváženost se bude vztahovat na funkce předsedy a prvního místopředsedy. Pokud tedy místo předsedy bude zastávat muž, první místopředsedkyní strany bude žena a naopak.

jsou podpora rodiny, zásady svobodného trhu, oslabení státu v ekonomické oblasti a sociální solidarita. Problematika zastoupení žen na kandidátních listinách nebyla nikdy v TOP 09 žádným způsobem metodicky uspořádána. Strana se sice veřejně k silnější reprezentaci ženských nominantek přihlásila,¹² ale k zakotvení ústředního pravidla v podobě kvót či jiného garančního mechanismu nepřistoupila (Spáč, 2013). Ani současná předsedkyně strany a předsedkyně PSP ČR Pekarová Adamová není zastánkyní kvót a také se ostře proti nim vymezuje (Adamová, 2020). Ale i ona vnímá svou politickou pozici jako obrovskou inspiraci pro ostatní ženy (Heller, 2020).

V rámci nominačního procesu má i TOP 09 svá pravidla, kdy Výkonný výbor navrhuje kandidáty pro sněmovní volby podle vnitrostranické normy a také rozhoduje kandidátních listinách pro volby do PSP ČR a Senátu, do Evropského parlamentu a také rozhoduje o volebních a povolebních koalicích.

2.1.3.2 ODS

ODS se umístila již od svého vzniku do pozice nejsilnějšího subjektu napravo od středu což přetrvává až do současnosti. Programově se strana vymezovala jako liberální subjekt a silný zastávce rychlé ekonomické transformace. Významné postavení ODS se přetavilo i do zájmu občanů participovat i na její činnosti ve formě členství. Co se týká nominačního procesu pro volby do PSP ČR je upraven vícero formálními dokumenty, které jsou přijímány na odlišných úrovních. Základní rámec pro jeho podobu poskytují stanovy. Pro každé volby schvaluje Výkonná rada s dostatečným předstihem tzv. „Pravidla pro sestavování kandidátek ODS“, ve kterých je již celý mechanismus výběru nominovaných srozumitelně popsán. Na danou úpravu poté navazují organizační a volební řád, které si pro sebe určují jednotlivá sdružení (Spáč, 2013). Nominace v ODS určuje souhrn těchto dokumentů a jako nominační proces začínají na místní a končí na celostátní úrovni. V otázkách zastoupení žen na kandidátkách se silně propisuje postoj ODS k tomuto tématu a strana v rámci nominačního procesu pro sněmovní volby ani s otázkou zastoupení obou pohlaví vůbec nepracuje (Spáč, 2013). Strana dlouhodobě zastává negativní postoj k možnostem využití nějakých kvót za účelem zvýšení počtu žen v politice a využití podobně zaměřeného mechanismu jako takového odmítají¹³, i když ve straně není vyloučena přítomnost určitých neformálních mechanismů zajišťujících

¹² Co možná největší podíl žen na listinách označil M. Kalousek za jednu z priorit v rámci nominačního procesu v TOP 09.

¹³ Proti kvótám se v minulosti vyslovila i současná senátorka PČR za ODS Miroslava Němcová, a to v reakci na návrh zavést tento element do voleb ve formě zákona.

zohledňování žen. Nicméně tyto mechanismy se mohou uplatňovat, ale jejich podoba nemá žádné pevnější ukotvení.

Hlavní rozdíly mezi levicovou a pravicovou ideologií se zaměřují především na práva jednotlivců vůči vládní moci. Levice je liberální v tom, že je přesvědčena o tom, že společnost nejlépe funguje s rozšířenou úlohou vlády. Pravice věří, že nejlepších výsledků se dosahuje, když jsou pravomoci vlády minimalizovány a zásadní roli hrají občanské svobody a individuální práce.

Pokud se podíváme na poslední volby do PSP ČR v roce 2021 o mandáty se ucházely dvě koalice. Jednou z nich byla koalice SPOLU. Koaliční uskupení tvořily politické strany ODS a TOP 09 (třetím koaličním partnerem byla strana KDU-ČSL). Jednotlivé strany koalice SPOLU měly celý nominační proces ošetřeny koaliční smlouvou, kde bylo předem jasně vymezeno, jakým způsobem budou přidělovány nominační pozice jednotlivých koaličních stran v rámci společných kandidátních listin. Nicméně ani v rámci této společné smlouvy nebyla brána v úvahu žádná podpora ženám při nominaci (SPOLU 2021b).

ODS a TOP 09, které jsou pravicově orientované strany ve svých stranických stanovách ženám politickým téměř vůbec žádné příležitosti a možnosti nedávají. Obě strany však velmi často používají opakující se obraty a prohlášení o tom, jak se snaží prosazovat společnost s rovnými příležitostmi (Občanská demokratická společnost 2015, TOP 09 2021). TOP 09 se dokonce ve svých prohlášeních zříká jakékoliv podoby diskriminace či nesnášenlivosti (TOP 09 2021).

ODS, jako jedna z koaličních stran, ženy do politiky také nijak výrazně neprosazuje, ani jakékoliv podpůrné prostředky na podporu žen v politice. Jakékoliv další prosazování rovných příležitostí v zásadě odmítá. O sestavování kandidátních listin strany rozhoduje výkonná rada ODS. I v ODS má veškeré pravomoci v rámci nominačního procesu, tj. složení, výběr kandidátů a konečnou podobu kandidátních listin, tedy její sestavení výkonná rada strany (Občanská demokratická strana 2015).

V TOP 09 může svého kandidáta či kandidátku navrhnout každý ze členů strany (Jonášová 2022). Nicméně ani TOP 09 stejně tak jako ODS nemá pro ženy v politice žádná podpůrná opatření. O podobě kandidátních listin, včetně navrhování kandidátů rozhoduje a následně i schvaluje výkonný výbor strany (TOP 09 2021).

Z výše uvedeného lze konstatovat, že žádná z vybraných zkoumaných českých politických stran kromě Strany zelených v podstatě ani koalic nevyužívá při sestavování kandidátních listin do sněmovních voleb žádných pozitivně diskriminačních opatření,

např. v podobě dobrovolných genderových kvót ani jiných obdobných opatření proto, aby se dosáhlo vyššího počtu žen v politice (Šprincová, Kos Motlová 2021; Svěrák, Vlčková, 2021).

3 Metodologická část

Veškerá data, která budu ke svému výzkumu využívat budou čerpána z veřejně dostupných zdrojů Českého statistického úřadu, kde jsou k dispozici všechny informace a statistiky týkající se jednotlivých volebních období vybraných politických stran (tj. kandidátní listiny jednotlivých stran, jmenné seznamy a přehledy, volební výsledky, rozdělení mandátů stranám). Cílem práce je skrze získaná data zjistit „Jak ovlivňuje ideologie vybraných politických stran kandidaturu žen a jakým způsobem funguje celý nominační systém?“ Veškerá data uváděná ve své analýze se budou týkat voleb do PSP ČR v letech 2002-2021. Nejprve tedy dle statistických údajů z ČSÚ sestavím přehledný graf, ve kterém budou zachycena přesná čísla s počty kandidujících žen ve sněmovních volbách v letech 2002-2021 a na základě toho bude vypočítána jejich procentuální úspěšnost. Z těchto dat bude také vycházet graf, kde bude srovnán poměr nominovaných a reálně zvolených žen. Z grafu bude dobře vidět jednotlivé etapy a případný vývoj v nominaci a zvolení žen do PSP ČR.

Pro můj výzkum se zaměřím na volby do PSP ČR, které probíhaly v letech 2002-2021, kdy je voleno 200 poslanců/poslankyň na čtyřleté volební období a v následující analytické kapitole se soustředím především na kandidátní listiny vybraných politických subjektů ve sněmovních volbách v letech 2002-2021, na počty nominovaných žen na volitelných místech kandidátek jednotlivých vybraných stran, zda v průběhu let došlo k nějakým výrazným změnám či posunu, porovnáím počty nominovaných žen s počty zvolených poslankyň, zaměřím se, a porovnáím výsledky, tedy zda se liší v rámci levicového, pravicového a středového zařazení (ČSÚ, 2021b). Jednotlivé přehledové tabulky v analytické části budou tedy zaměřené na vývoj kandidujících žen, bude vidět, zda se u vybraných stran v průběhu let měnily počty nominovaných žen v rámci jednotlivých volebních období. Pro lepší přehlednost bude každá tabulka věnována jedné z vybraných stran a rozdělena po konkrétních volebních letech. V tabulkách se budu věnovat vývoji počtu žen na volitelných místech, tj. tedy porovnáím počty žen na pozici lídryně, do 3. místa, do 5. místa a do 10. místa. V posledním sloupci budou uvedena celkové počty kandidujících žen v daném roce voleb. Rozdíly jednotlivých politických subjektů z hlediska zastoupení žen na volitelných pozicích kandidátních listin budou dobře patrné v grafu, který zobrazuje celkový poměr průměrného zastoupení žen.

„Analýza zastoupení žen na kandidátních listinách pro volby do Poslanecké sněmovny PČR 2021.“ je velmi cenný pramen dat a informací, který ke svému výzkumu využiji.

Jedná se o analýzu vyhotovenou Veronikou Šprincovou a Markétou Kos Mottlovou pod záštitou organizace Fórum 50 % (Šprincová, Kos Mottlová, 2021). Výsledky jejich analýzy jasně ukazují, že v rámci celostátní úrovně politického rozhodování jsou ženy zastoupeny nejméně.

Ve sněmovních volbách v roce 2021 strany a hnutí do voleb vyslaly 31,6 % žen, což bylo historicky nejvyšší podíl a jednalo se o vůbec první volby do PSP ČR, kdy zastoupení žen na kandidátních listinách překročilo hranici třiceti procent. Předchozí volby, zejména v roce 2006, však ukázaly, že vysoký podíl nominovaných žen ještě není zárukou zvýšení počtu poslankyň. Klíčové je totiž jejich umístění na kandidátních listinách.

V rámci jednotlivých politických stran je vidět, že panují značné rozdíly i mezi jednotlivými kraji. Zastoupení žen na kandidátních listinách v první řadě určitě závisí na dobré vůli politických stran, nominovat ženy na volitelných, tj. předních pozicích v rámci jednotlivých volebních krajů, ale také, aby ženy v politických stranách aktivně působily v členských základnách. Souhrnný přehled s rozdíly jednotlivých volebních krajů jsou přehledně zpracovány v analytické části bakalářské práce, kde je vidět celkové zastoupení žen, které kandidovaly ve sněmovních volbách v posledních volbách v roce 2021. Dále budou podrobně zpracována data zastoupení žen na kandidátkách v jednotlivých krajích z posledních voleb do PSP ČR a za každý politický subjekt bude celkový vývoj a výsledky výzkumu graficky zobrazen.

V přehledových tabulkách analytické části byla propočítána data ze všech 14 volebních krajů, za volby do PSP ČR v letech 2002-2021 u vybraných politických stran. Např. u ČSSD umístění do 5. místa: 14 volebních krajů znásobíme 5 a to tvoří 100 % všech pozic do pátého místa. Ze statistik ČSÚ víme, že do 5. místa bylo nominováno 22 žen, což činí z celkového počtu 70 míst 31,4 %. Poslední sloupek je údaj, který vychází z celkového propočtu kandidující žen a mužů, tzn. v roce 2021 do ČSSD kandidovalo celkem 343 osob v 14 volebních krajích (257 mužů, 86 žen), celkový počet kandidujících žen je podělen 1 % z celkového počtu všech kandidujících tj. 86 žen/3,43 %.

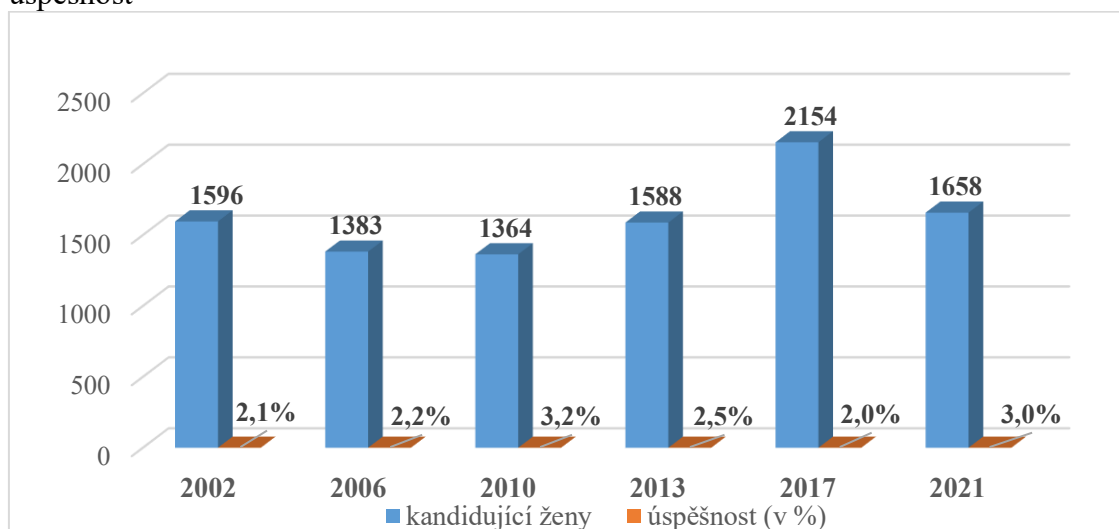
3.1 Vývoj kandidujících žen do PSP ČR v letech 2002-2021

Úspěšnost kandidujících žen ve sněmovních volbách je dle výsledků voleb vždy nižší než úspěšnost mužů. Ve volbách v roce 2002 vidíme nejnižší úspěšnost jak u žen (úspěšnost 2,1 %), tak i u mužů (3,7 %). V roce 2002 kandidovalo celkem 1 596 žen a 4 472 mužů a až do roku 2010 došlo u obou pohlaví k velkému propadu kandidujících. U žen byl pokles 14,5 % a mužů pokles o 18,2 %.

Ve volbách v roce 2013 kandidovalo celkem 1 588 žen a 4 311 mužů. Úspěšnost žen byla 2,5 % což bylo mírné zvýšení oproti roku 2002 o 0,4 % a u kandidujících mužů byla úspěšnost 3,7 %. Na základě těchto výsledků došlo ke zvýšení podílu žen ze všech kandidujících a tento podíl se drží na úrovni 26-28 procent (Fórum 50 %, o.p.s. 2019).

V níže uvedeném grafu č. 1 je velmi dobře viditelný postupný vývoj počtu kandidujících žen do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2002-2021, který částečně kolísá a stejně tak jako celkový poměr žen nominovaných.

Graf č. 1: Počty kandidujících žen do PSP ČR v letech 2002-2021 a jejich procentuální úspěšnost

Zdroj dat: ČSÚ

V grafu č. 2 je jsou vidět jednotlivé volební roky z pohledu poměru nominovaných a zvolených žen. Výjimečným rokem z pohledu zvolených žen byl rok 2010, ve kterém bylo zvoleno celkem 22 procent poslankyň, což byl skok oproti předešlým volbám v roce 2002 a 2006, kdy nebyla překročena 20procentní hranice zvolených žen. Tento rok byl zlomový i co se týká složení poslanecké sněmovny, kdy si mandáty rozdělily čtyři strany – ČSSD, ODS, KSČM a KDU-ČSL, čímž se změnilo dosud dosavadní složení PSP ČR, které existovalo od roku 1993.

Ve sněmovních volbách v roce 2010 zvítězila Česká sociální demokracie (ČSSD), následovaná ODS, TOP 09, KSČM a Věci veřejné. V důsledku voleb v roce 2010 probíhala koaliční jednání, která vedla k vytvoření vládní koalice mezi ODS, TOP 09 a VV, známé jako vláda Petra Nečase. Tato vláda byla vytvořena za podpory prezidenta Václava Klause a vládla až do voleb v roce 2013. V letech 2006-2010 doplnila tyto strany také ještě Strana zelených. Historicky největší úspěch ve sněmovních volbách zaznamenaly strana ČSSD a ODS v roce 2006, kdy ČSSD získala 32,32 % všech

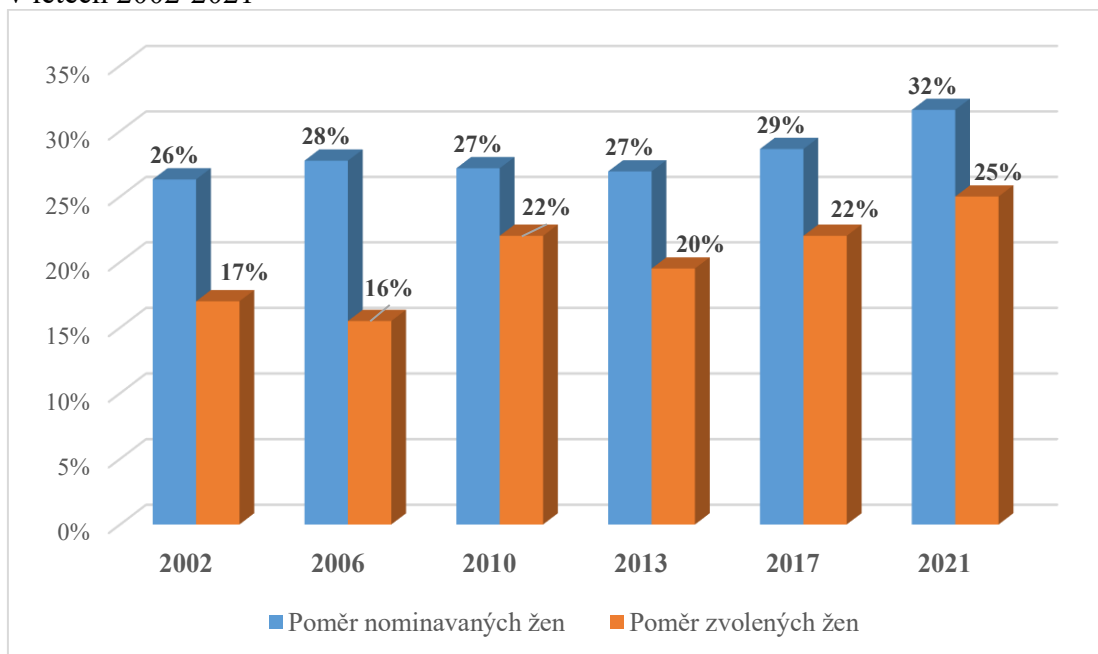
odevzdaných hlasů, tj. 74 mandátů a ODS zaznamenala zisk 35,38 % všech odevzdaných hlasů, tj. mandátů 81. A protože SZ a KDU-ČSL nepřesáhly 5 % hranici nutnou pro vstup do PSP ČR, začalo se spekulovat o možném směřování k politickému systému dvou stran. Do dolní komory se probjovala řada kandidujících ze spodních příček kandidátek, byly tu dvě nové strany a změnila se také její genderová struktura. Kromě toho dvě nejsilnější strany ODS a ČSSD začaly citelně oslabovat a oba politické subjekty na své kandidátní listiny, a to zvláště na přední příčky, tj. na volitelné pozice nominují nejméně kandidujících žen.

Jednou z dalších možností je přidělování preferenčních hlasů, které lze však využít pouze ve volbách do PSP ČR. Tato možnost, ale výrazně ovlivnila pouze volební výsledky ve prospěch žen v roce 2010. Tyto výsledky byly ovlivněny především dvěma faktory a to, že vliv preferenčních hlasů byl oproti předešlým volbám výrazně posílen a voliči tím, že udělili preferenční hlasy kandidujícím na nižších pozicích kandidátních listin vyjádřili jasnou nespokojenost s obsazením předních míst. Pokud bychom vycházeli pouze z přiděleného pořadí na kandidátních listinách, činilo by zastoupení žen v Poslanecké sněmovně pouze 16 %.

Dá se říct, že v následujících dvou volbách přednostní hlasování do konečného výsledku nijak výrazně nezasáhlo. Můžeme konstatovat, že preferenční hlasování, jehož úprava proběhla v minulosti již několikrát není možné považovat za spolehlivé východisko při řešení genderové nevyváženosti na volitelných pozicích kandidátních listin. V této podkapitole bych ráda prezentovala data, která zachycují zastoupení žen za vybrané politické strany po dobu jejich přítomnosti v zastupitelských orgánech.

Do analýzy jsou zařazeny politické strany, jejichž výběr by měl poskytnout dostatečně reprezentativní vzorek. Velké pravicové (konzervativní) strany v ČR, které reprezentují ODS a TOP 09. SZ je stranou středu, navíc má Genderovou odbornou sekci, která je odborným poradním orgánem předsednictva. Levicové strany zastupují ČSSD a KSČM. Tyto strany na kandidátky ženy nominují výše než strany pravicové.

Graf č. 2: Poměr počtu nominovaných žen a zvolených žen ve volbách do PSP ČR v letech 2002-2021

Zdroj dat: ČSÚ

4 Analytická část

4.1 Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách

Zastoupení žen na kandidátních listinách pro volby do Poslanecké sněmovny České republiky (PS PČR) se může lišit v různých politických stranách i v jednotlivých volebních obdobích. Zastoupení žen na kandidátních listinách je důležitým aspektem směřujícím k dosažení větší rovnosti mezi pohlavími v politickém rozhodování. Zatímco zákony neupravují kvóty pro zastoupení žen na kandidátních listinách, některé politické strany mohou mít vnitřní pravidla nebo dobrovolné dohody týkající se genderové rovnosti na svých kandidátních listinách. Takovou stranou je SZ. Strana, kterou reprezentuje nejvyšší počet žen. To dokazuje i v rámci nominačního procesu, kdy na přední příčky kandidátních listin umísťuje nejvíce žen, a to přesně nadpoloviční většinu všech žen kandidátek. V těsném závěsu ji konkuruje KSČM, která zlomila 30procentní hranici nominovaných žen na kandidátkách, a to především v rámci umístění v kategorii do třetího místa a do pátého místa (Hajduová, 2022).

U ČSSD po roce 2019 kdy došlo ke změnám stanov strany, tj. k odstranění genderových kvót, klesl poměr žen o necelých 20procentních bodů v porovnání s rokem 2017. I tak však nedošlo k žádným výrazným změnám v rozmístění kandidujících žen, jen o pouhé jednotky procent klesl počet žen, které kandidovaly z předních pozic (Šprincová, Kos Mottlová 2021).

Zastoupení žen na kandidátních listinách je a může být velmi proměnlivé a závisí na politice konkrétních stran, stejně jako na snahách o podporu genderové rovnosti a diverzity. V některých případech se strany snaží zajistit vyšší zastoupení žen právě prostřednictvím různých opatření, jako je podpora ženských kandidátek na významnějších pozicích na kandidátkách nebo dohody o rovném zastoupení mužů a žen. Na základě sestavených kandidátních listin vybraných politických stran, můžeme velmi dobře vypočítat pravidla nastavená jednotlivými stranami. Největší rozdíly v poměru kandidujících žen jsou viditelné především na předních pozicích kandidátních listin. Politickou stranou, která se vymyká je SZ, které pravidelně nominuje téměř dvě třetiny kandidujících žen. Politické strany ODS a ČSSD v souhrnném poměru nominovaly necelou jednu čtvrtinu kandidujících žen a koalice SPOLU pak necelých 23 % (přesně 22,7 %) (SPOLU 2021b, ČSÚ). Koalice SPOLU pak v posledních volbách v roce 2021 na pozici lídryně nominovala pouze jednu ženu, a to byl nejhorší možný počet ze všech politických stran, které ucházely o mandáty ve sněmovně. Stejně tak tomu bylo

i v umístění žen do pátého místa, kde koalice za ostatními stranami znatelně zaostává. SZ a KSČM na přední příčky svých kandidátních listin nominovaly téměř 16 procent žen, a i v kategorii do pátého místa měly SZ a KSČM nejvyšší podíl nominovaných žen. V této kategorii se k nim připojila i ČSSD. Tyto tři strany nanominovaly téměř 25 procent kandidujících. SZ i v nominaci žen do desátého místa drží prvenství s nejvyšším počtem nominovaných žen. Celkově je viditelné, že politické strany největší počet žen, tj. více než polovinu, umísťují na spodních příčkách kandidátek, tj. od 11 místa dále.

V rámci nominačního procesu strany umístily jednu desetinu žen do třetího místa a jednu pětinu do místa pátého (ČSÚ).

Ve sněmovních volbách v roce 2021 bylo nominováno celkem 1658 žen, ze kterých bylo zvoleno 50 žen, což činí 3 % úspěšnost. Nominováno pak bylo 3585 mužů, ze kterých bylo zvoleno celkem 150 mužů, tj. 4,2 % úspěšnost) (ČSÚ).

Nápadné rozdíly v zastoupení i v rozmístění kandidujících žen u vybraných politických subjektů i koalice SPOLU za jednotlivá volební období do PSP ČR v letech 2002-2021 jsou vidět ve zpracovaných přehledových tabulkách dále v textu. Mimo to je v tabulkách velmi dobře vidět, jak politické strany umísťovaly kandidující ženy dle pořadového čísla za jednotlivá volební období (ČSÚ).

4.2 Pozice žen na kandidátních listinách

Tabulka č.1: Zastoupení žen na kandidátních listinách ČSSD ve volbách 2002-2021 do PSP ČR dle pořadového místa na kandidátních listinách

ČSSD	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
2002	14,3 % (2)	11,9 % (5)	20 % (10)	18,6 % (26)	25,1 % (86)
2006	7,1 % (1)	11,9 % (5)	18,6 % (13)	24,4 % (30)	23,2 % (79)
2010	7,1 % (1)	11,9 % (5)	17,1 % (12)	22,9 % (32)	25,3 % (86)
2013	7,1 % (1)	16,7 % (7)	17,1 % (12)	20,7 % (29)	24,5 % (84)
2017	14,3 % (2)	21,4 % (9)	25,7 % (18)	33,6 % (47)	44,6 % (153)
2021	21,4 % (3)	21,4 % (9)	31,4 % (22)	25,7 % (36)	25,1 % (86)

Zdroj: ČSÚ

V roce 2019 zrušila ČSSD ve stranických stanovách všechna podpůrná opatření a genderové kvóty, která do té doby používala pro volby do sněmovny. V roce 2017 na přední pozice kandidátních listin ČSSD nominovala celkem 153 žen, což činilo téměř 45 % kandidujících žen viz tabulka č. 1 výše. V posledních sněmovních volbách v roce 2021 je viditelný pokles v poměru kandidujících žen téměř o 20 %. Nicméně ačkoliv genderová kvóta zrušená v roce 2019 nijak neupravovala pořadí žen na kandidátkách, došlo naopak k navýšení jejich počtu na předních pozicích a následujícím roce 2021

ve volbách z pozice lídryně kandidovaly celkem 3 ženy. V první pěti zastoupení žen přesáhlo 30 % hranici a činilo 31,4 %, s nižší pozicí pak podíl nominovaných žen klesá. Nicméně nejde o žádnou dramatickou situaci v rámci pozic kandidujících žen a pokles počtu žen na předních pozicích se týkal jenom jednotek procent (Šprincová, Kos Mottlová 2021).

Tabulka č.2: Zastoupení žen na kandidátních listinách KSČM ve volbách 2002-2021 do PSP ČR dle pořadového místa na kandidátních listinách

KSČM	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
2002	7,1 % (1)	26,2 % (11)	27,1 % (19)	27,8 % (39)	21,9 % (75)
2006	14,3 % (2)	23,8 % (10)	31,4 % (22)	30 % (42)	26,5 % (91)
2010	28,6 % (4)	28,6 % (12)	30 % (21)	23,6 % (33)	30,1 % (103)
2013	28,6 % (4)	35,7 % (15)	30 % (21)	26,4 % (37)	28 % (96)
2017	14,3 % (2)	33,3 % (14)	32,9 % (23)	31,4 % (44)	28,6 % (98)
2021	28,6 % (4)	31 % (13)	30 % (21)	25,7 % (36)	23,9 % (82)

Zdroj dat: ČSÚ

Ve volbách v roce 2021 se projevilo využívání závazného doporučení KSČM nominovat ženy na volitelná místa. V první trojici najdeme největší podíl žen, méně pak v první pěti a desítce. Na pozici lídryně strana průměrně nominuje 2-4 ženy, což po přepočtení z celkového počtu žen představuje cca 14-29 %. Vůbec nejmenší procento žen je viditelné mezi celkovým počtem kandidujících, které oproti minulým letem v roce 2021 kleslo na necelých 24 %.

Tabulka č.3: Zastoupení žen na kandidátních listinách SZ ve volbách 2002-2021 do PSP ČR dle pořadového místa na kandidátních listinách

SZ	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
2002	7,1 % (1)	16,7 % (7)	14,3 % (10)	17,1 % (24)	24,9 % (83)
2006	28,6 % (4)	28,6 % (12)	37 % (26)	35 % (49)	33,8 % (115)
2010	28,6 % (4)	38,1 % (16)	32,9 % (23)	37,1 % (52)	34,7 % (118)
2013	21,4 % (3)	33,3 % (14)	40 % (28)	41,4 % (58)	36,7 % (126)
2017	28,6 % (4)	33,3 % (14)	40 % (28)	42,1 % (59)	40,2 % (138)
2021	64,3 % (9)	59,5 % (25)	55,7 % (39)	52,1 % (73)	46,1 % (158)

Zdroj dat: ČSÚ

V případě SZ, která jediná genderové kvóty využívá a dlouhodobě se zaměřuje na téma vyrovnaného zastoupení žen a mužů je vidět pozitivní vývoj ve všech kategoriích. V rámci nominačního procesu si můžeme u SZ všimnout nejen vysokého zastoupení kandidátek, ale i celkového pozitivního trendu v umístění žen na předních příčkách. Vidíme, že jde dokonce o nadpoloviční většinu žen na kandidátních listinách. Na čelných místech kandidátek najdeme největší podíl žen a v případě pozic lídryň je poměr dokonce mírně nevyrovnaný v neprospěch kandidujících mužů.

Tabulka č.4: Zastoupení žen na kandidátních listinách ODS ve volbách 2002-2017 do PSP ČR dle pořadového místa na kandidátních listinách

ODS	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
2002	14,3 % (2)	9,5 % (4)	8,6 % (6)	14,3 % (20)	18,4 % (63)
2006	14,3 % (2)	9,5 % (4)	12,9 % (9)	16,4 % (23)	24,3 % (83)
2010	7,1 % (1)	9,5 % (4)	10 % (7)	14,3 % (20)	19,9 % (68)
2013	21,4 % (3)	16,7 % (7)	20 % (14)	24,3 % (34)	23,6 % (81)
2017	14,3 % (2)	23,8 % (10)	20 % (14)	20 % (28)	22,7 % (78)

Zdroj dat: ČSÚ

Co do zastoupení žen na kandidátních listinách ve sněmovních volbách od roku 2002 je patrné, že většina stran se snaží volby od voleb zlepšit celkové zastoupení žen i jejich umístění na předních pozicích kandidátek. Výjimkou je ODS, která ve volbách v roce 2017 nejenže nominovala o jednu lídryni méně, ale snížila i celkové zastoupení žen na kandidátních listinách a na prvních 10 místech oproti volbám v roce 2013.

Tabulka č.5: Zastoupení žen na kandidátních listinách TOP 09 ve volbách 2010-2017 do PSP ČR dle pořadového místa na kandidátních listinách

TOP 09	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
2010	21,4 % (3)	16,7 % (7)	24,3 % (17)	24,3 % (34)	24,3 % (83)
2013	7,1 % (1)	11,9 % (5)	17,1 % (12)	21,4 % (30)	18,4 % (63)
2017	7,1 % (1)	21,4 % (9)	18,6 % (13)	20,7 % (29)	19,5 % (67)

Zdroj dat: ČSÚ

Tradičně málo žen, bez ohledu na pořadí na kandidátní listině, najdeme u TOP 09, která oproti volbám v roce 2010, kdy nominovala celkem 3 lídryně, ponížila počet pouze na jednu a ponížila i celkové zastoupení žen na kandidátkách.

Tabulka č.6: Zastoupení žen na kandidátních listinách koalice SPOLU ve volbách 2021 do PSP ČR dle pořadového místa na kandidátních listinách

SPOLU	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
2021	7,1 % (1)	16,7 % (7)	20 % (14)	22,1 % (31)	22,7 % (78)

Zdroj dat: ČSÚ

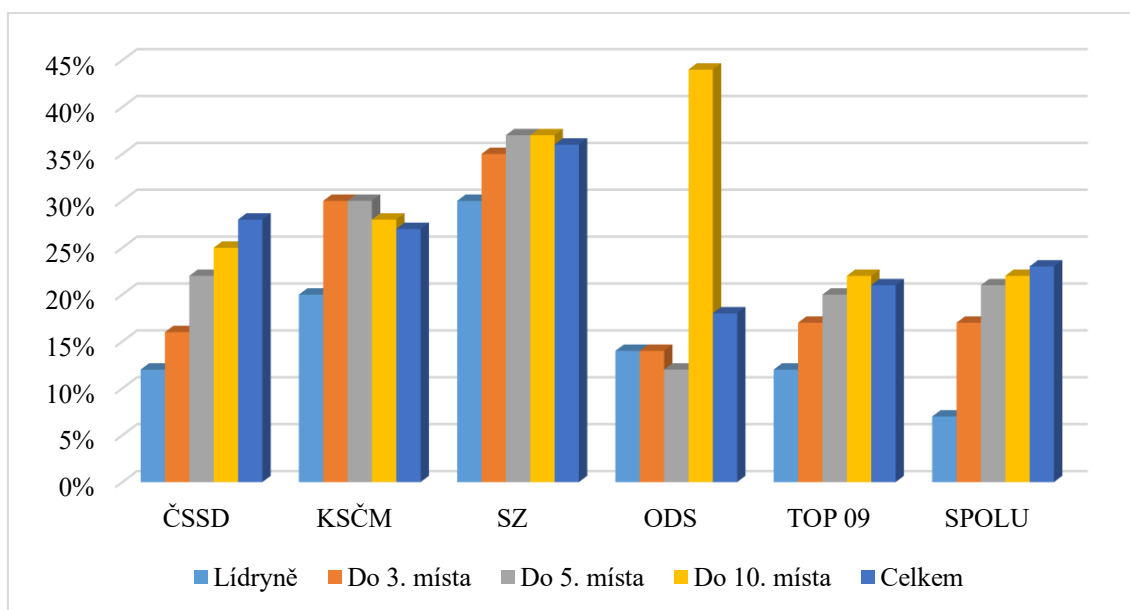
V roce 2021 do voleb ODS (ani KDU-ČSL) žádnou lídryni neposlaly, a tak za koalici SPOLU kandidovala pouze jediná lídryně nominovaná stranou TOP 09. Do třetího místa bylo nominováno necelých 17 % a v první pětici najdeme jen 20 % žen. Koalice SPOLU v kategorii do desátého místa lehce převyšuje dvacetiprocentní hranici přesně tj. 22,1 %. A je zde také vidět patrný trend v nominaci ženských kandidátek, kdy s vyššími pozicemi na kandidátních listinách poměr žen výrazně klesá. Výrazné rozdíly můžeme sledovat i mezi jednotlivými vybranými subjekty a koalicí u posledních voleb v roce 2021, kdy na prvních příčkách kandidátních listin se poměr žen výrazně liší a je tudíž jasné, že strany při sestavování kandidátních listin volí odlišný postup. Jen SZ se v roce 2021

přiblížila rovnému zastoupení žen a mužů, díky celkovému poměru nominovaných žen, v ostatních sněmovních volbách se poměr kandidujících žen u této strany pohybuje na úrovni 40 %. U ostatních vybraných politických subjektů (ČSSD, KSČM, ODS a TOP 09 resp. koalice SPOLU) v posledních sněmovních volbách v roce 2021 se poměr žen pohyboval na úrovni necelé jedné čtvrtiny (ODS s 22 %, TOP 09 s 21 % a koalice SPOLU s 22,7 %).

V níže uvedených tabulkách jsou tyto poměry kandidátek dobře vidět spolu s počty zastoupených žen vybraných stran v jednotlivých volbách do PSP ČR v letech 2002-2021. A i tady se velmi jasně ukazuje, že Strana zelených „dobrovolně“ umísťuje své kandidátky na předních pozicích.

Jak se během posledních let vyvíjel celkový poměr průměrného zastoupení ženských kandidátek získaných ze statistických údajů uvedených v tabulkách č. 1-6 za vybrané politické subjekty lze přehledně vidět také v níže uvedeném grafu č. 3 (ČSÚ).

Graf č. 3: Celkový poměr průměrného zastoupení žen na kandidátních listinách za vybrané subjekty v letech 2002-2021

Zdroj dat: ČSÚ

Výše v grafu č. 3 můžeme přehledně vidět celkový poměr průměrného zastoupení žen na kandidátních listinách vybraných politických stran ve volbách do PSP ČR v letech 2002-2021 rozdělených do kategorie lídryně, do 3. místa, do 5. místa a do 10. místa a celkový počet. Na pozici lídryně nominovala nejvyšší počet žen SZ, kdy se průměrná hodnota pohybovala kolem 30 procent a KSČM s 20 procenty nominovaných žen. ČSSD, TOP 09 a ODS se pohybovaly lehce nad 10 procenty (mezi 12-14 % nominovaných

lídryň). V rámci celkového poměru průměrného zastoupení žen na kandidátních listinách se koalice SPOLU pohybovala v jednotkách procent ženských kandidátek a na pozici lídryně nominovala pouhých 7 procent žen.

SZ v rámci průměrného umístění žen do 3. místa nominovala téměř 35 % žen, což bylo nejvíce ze všech stran, hned za ní v rámci nominací druhý nejvyšší počet žen umístila na své kandidátky KSČM s 30 %. Necelým 20 procentům žen daly průměrně na svých kandidátkách v této kategorii šanci ČSSD, ODS, TOP 09 a koalice SPOLU v roce 2021 (ČSÚ).

Nejvyššího průměrného počtu žen do páté pozice kandidátních listin v rámci všech vybraných politických stran nominovala SZ, a to s celkovými 37 procenty. KSČM průměrně nominovala 30 procent žen. 20procentní hodnoty průměrného zastoupení žen dosáhla ČSSD, TOP 09 a koalice SPOLU, úrovně 12 procent do pátého místa dosáhla ODS.

Do desátého místa je u všech vybraných stran vidět procentuální nárůst průměrného zastoupení žen. ODS průměrně umístila do desátého místa 44 procent žen, SZ má v této kategorii také vysoké zastoupení (37 %). Zbývající strany se v kategorii do 10. místa pohybovaly s průměrným zastoupením žen v rozmezí 22-28 procent (ČSÚ).

Průměrné rozmístění nominovaných žen na kandidátních listinách vybraných politických subjektů v letech 2002-2021 v kategorii do 3. místa, do 5. místa a do 10. místa je komplexně uvedeno v tabulce č. 7.

Tabulka č. 7: Průměrné rozmístění nominovaných žen na kandidátních listinách pro volby do PSP ČR v letech 2002-2021

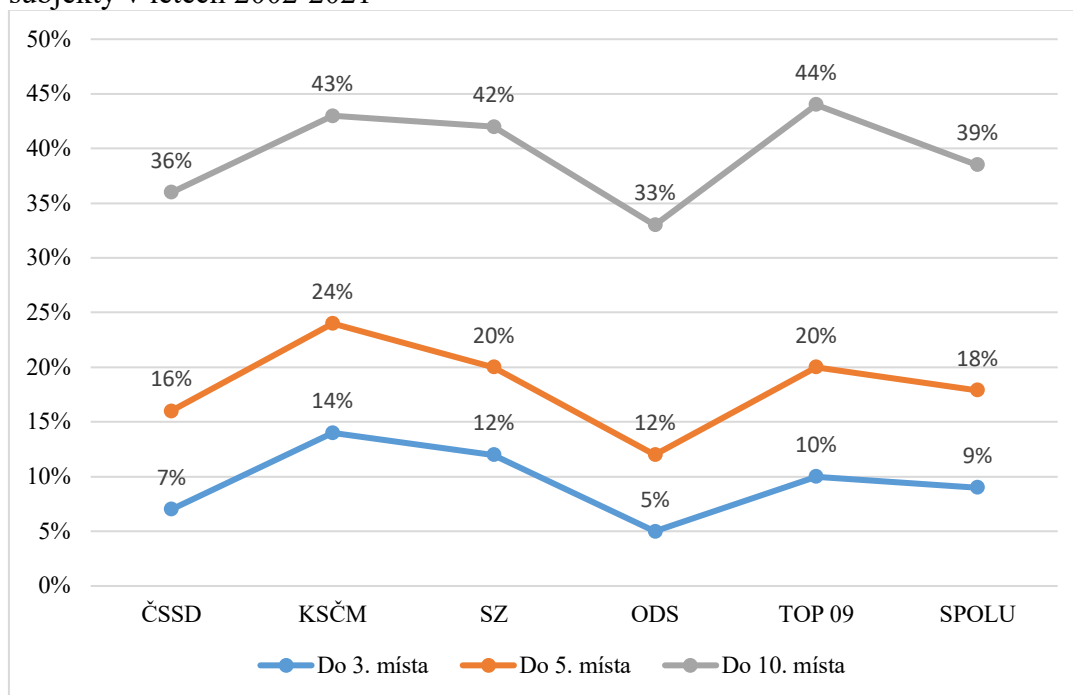
	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
ČSSD	7 %	16 %	36 %	574
KSČM	14 %	24 %	43 %	545
SZ	12 %	20 %	42 %	738
ODS	5 %	12 %	33 %	373
TOP 09	10 %	20 %	44 %	213
SPOLU	9 %	18 %	39 %	78

Zdroj dat: ČSÚ

V níže uvedeném grafu č. 4 může přehledně vidět průměrné rozmístění nominovaných žen na kandidátních listinách vybraných politických stran ve volbách do PSP ČR letech 2002-2021 v jednotlivých kategoriích, tj. do 3. místa, do 5. místa a do 10. místa. U těchto stran je dobře jakým způsobem nerovnoměrně rozmisťují kandidátky v jednotlivých kategoriích. Pokud jde o nominační proces stran, je v grafu vidět, že vybrané strany i koalice ve volbách v období 2002-2021 na pozici do třetího místa průměrně umístily jen

necelých deset procent (tj. průměrně 9,5 %) a necelých dvacet procent na pozici do pátého místa (tj. průměrně 18,3 %), do desátého místa bylo nominováno průměrně čtyřicet procent žen (resp. 39,5 %). Z toho logicky vyplývá, že vybrané strany nadpoloviční většinu žen průměrně nominovaly a umístily na nevolitelných pozicích, tj. od 10. místa dále (ČSÚ, 2021).

Graf č. 4: Průměrné rozmístění nominovaných žen na kandidátních listinách za vybrané subjekty v letech 2002-2021

Zdroj dat: ČSÚ

Pokud se podíváme v grafu č. 4 na jednotlivé průměry vybraných politických stran v rámci jednotlivých kategorií, je patrné, že největší podporu ženám poskytuje v rámci nominací KSČM, strana levicově orientovaná. ČSSD, také strana levicově orientovaná však v tomto porovnání ztrácí ve všech kategoriích a ženám tedy nedává žádný výrazný prostor. Za druhou nejlepší politickou stranou v průměrném rozmístění nominovaných žen na kandidátkách, tj. za SZ je překvapivě TOP 09 a za volební rok 2021 i koalice SPOLU.

4.2.1 Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách dle krajů

Pozorované trendy platí i na nižší úrovni (jednotlivých volebních krajů), kde jsem použila data ČSÚ z voleb do PSP ČR v roce 2021. abych zjistila, zda agregované výsledky nejsou zásadně zkresleny nějakým krajem (ČSÚ). Níže v grafu č. 5 je vidět propastný rozdíl v počtu nominovaných žen a mužů na prvních deseti místech kandidátní listiny ČSSD ve všech volebních krajích ČR v roce 2021. Jediný kraj, kde je vidět větší odchylka

od celkového průměru je kraj Pardubický, kde bylo na prvních 10 místech nominováno 7 žen a 3 muži. U ostatních krajů je poměr opačný. Ve sněmovních volbách v roce 2021 navíc nezískala ČSSD žádný mandát, kvůli nízkému zisku hlasů, který činil pouze 4,65 % což byl historicky nejhorsí volební výsledek. V ČSSD se okamžitě rozvířily debaty o dalším směřování strany, část členů doporučovala větší příklon k levici a spolupráci s KSČM (ta rovněž vypadla ze sněmovny), část toto odmítala a plánovala modernizaci a akcentaci témat moderní progresivní levice, jako je například ochrana klimatu.

I mezi jednotlivými kraji v ČR můžeme velmi dobře pozorovat značné rozdíly v rozmístění kandidujících žen na předních pozicích kandidátek. Níže uvedená tabulka č. 8 ukazuje procentuální zastoupení žen včetně celkového počtu žen (uvedeno v závorce) na kandidátkách v jednotlivých krajích, a to konkrétně v posledních volbách do PSP ČR v roce 2021. I v rámci jednotlivých krajů může pozorovat velké rozdíly v poměru nominovaných žen. Vidíme, že počty nominovaných žen se zvyšují s klesající pozicí na kandidátních listinách takřka u všech volebních krajů České republiky. V celkovém zastoupení vidíme asi nejmenší rozdíly v rámci jednotlivých krajů, stejně tak v kategorii do desátého místa se většina krajů pohybovala kolem 30 % v zastoupení nominovaných žen, to samé platí pro celkovou přítomnost žen na kandidátkách (Hajduová, 2022). Můžeme tedy podotknout, že strany, ač mají zavedena vlastní nepsaná nominační pravidla týkající se nominací žen, která jsou před volbami doporučována, nejsou ve volebních krajích jednotně dodržována.

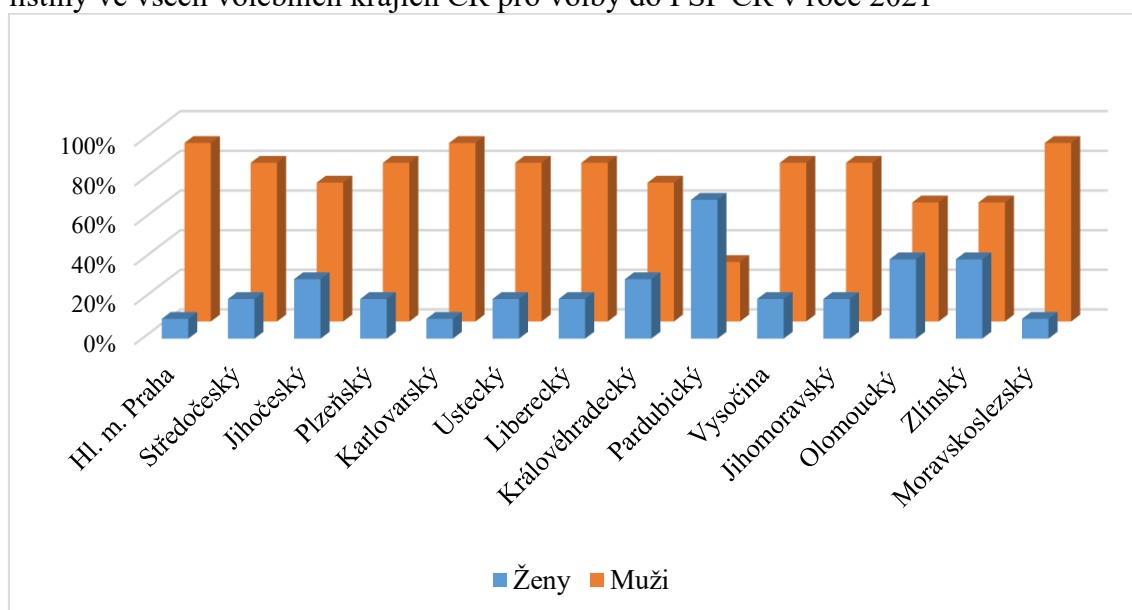
Tabulka č. 8: Zastoupení žen na kandidátních listinách v roce 2021 za kraje

Kraj	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
Hl. m. Praha	66,7 % (6)	37 % (10)	31,1 % (14)	30 % (27)	28,7 (93)
Středočeský	11,1 % (1)	25,9 % (7)	31,1 % (14)	28,9 % (26)	27,8 % (85)
Jihočeský	44,4 % (4)	25,9 % (7)	31,1 % (14)	28,9 % (26)	24,7 % (49)
Plzeňský	44,4 % (4)	18,5 % (5)	28,9 % (13)	28,9 % (26)	27,8 % (50)
Karlovarský	33,3 % (3)	29,6 % (8)	28,9 % (13)	25,6 % (23)	30,2 % (38)
Ústecký	22,2 % (2)	14,8 % (4)	22,2 % (10)	25,6 % (23)	23,9 % (56)
Liberecký	22,2 % (2)	11,1 % (3)	15,6 % (7)	22,2 % (20)	22,9 % (35)
Královéhradecký	22,2 % (2)	25,9 % (7)	28,9 % (13)	25,6 % (23)	25 % (45)
Pardubický	44,4 % (4)	37 % (10)	40 % (18)	32,3 % (29)	31,6 % (54)
Vysočina	22,2 % (2)	37 % (10)	37,8 % (17)	32,2 % (29)	32,2 % (58)
Jihomoravský	11,1 % (1)	33,3 % (9)	28,9 % (13)	28,9 % (26)	28,1 % (86)
Olomoucký	11,1 % (1)	14,8 % (4)	20 % (9)	22,2 % (20)	26,6 % (55)
Zlínský	22,2 % (2)	18,5 % (5)	28,9 % (13)	31,1 % (28)	31,3 % (62)
Moravskoslezský	11,1 % (1)	18,5 % (5)	26,7 % (12)	25,6 % (23)	27,5 % (89)
ČR	27,8 % (35)	24,9 % (94)	28,6 % (180)	27,7 % (349)	27,7 % (855)

Zdroj dat: ČSÚ (2021b)

Odchyly mezi nominovanými ženami a nominovanými muži u vybraných politických stran pro volby do PSP ČR v roce 2021 můžeme pozorovat i u níže uvedených grafů, kde jsou viditelné markantní rozdíly mezi nominovanými muži a ženami. Výrazné rozdíly jsou však vidět i mezi jednotlivými politickými subjekty. Je s podivem, že i přes nízký počet nominovaných žen oproti mužům se ve sněmovních volbách v roce 2021 do PSP ČR dostalo dosud rekordních padesát žen, což je rovná čtvrtina (Kubcová, 2021). Pro sněmovní volby v roce 2021 kandidátní listiny stran obsahovaly rekordní poměr žen, ale i tak nelze tento status přikládat pouze jejich podobě. V těchto volbách měly na výši zastoupení žen enormní vliv preferenční hlasy (Šprincová, 2021).

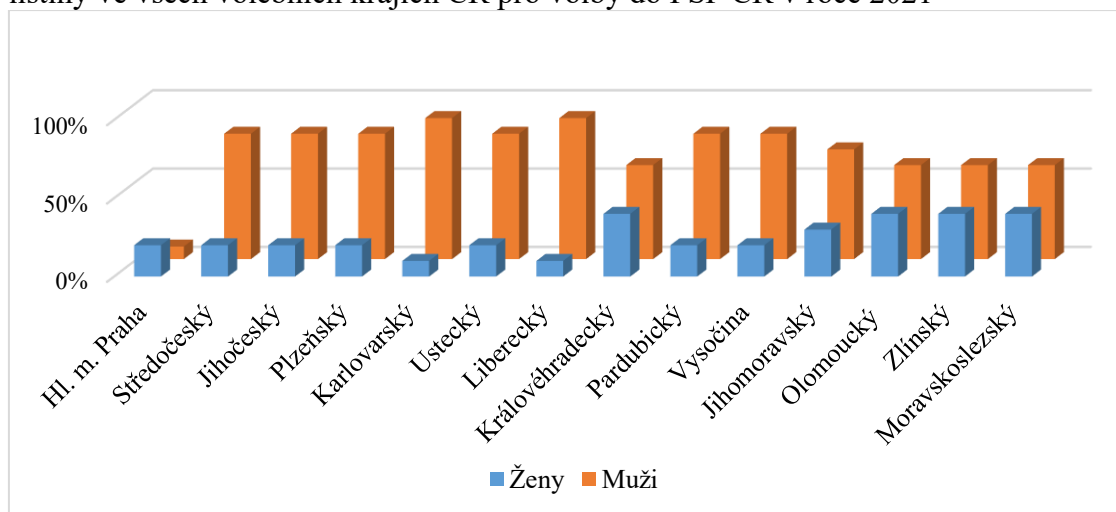
Graf č. 5: ČSSD – poměr nominovaných žen a mužů na prvních 10 pozicích kandidátní listiny ve všech volebních krajích ČR pro volby do PSP ČR v roce 2021

Zdroj dat: ČSÚ

Na začátku své práce zmiňovala, že jsou to převážně strany levicové, které na své kandidátky ženy usazují výše, musím konstatovat, že nominace na kandidátních listinách ani výsledky posledních voleb tuto domněnku nepotvrzují. Což můžeme také vidět v grafu č. 6, kde je přehledně vidět počet nominací žen a mužů v první desítce ve všech volebních krajích u levicově orientované KSČM (ČSÚ).

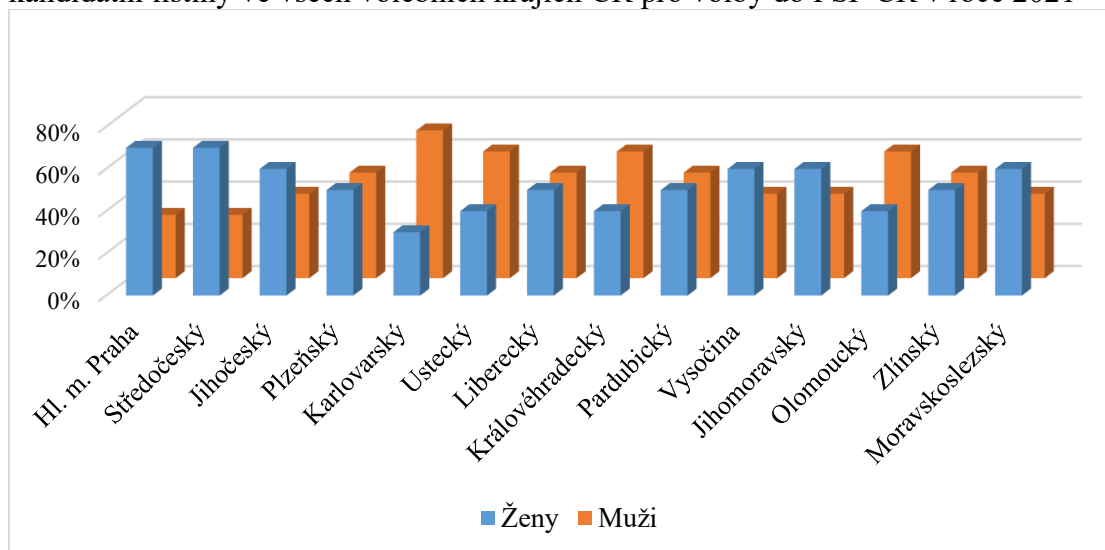
Graf č. 6: KSČM – poměr nominovaných žen a mužů na prvních 10 pozicích kandidátní listiny ve všech volebních krajích ČR pro volby do PSP ČR v roce 2021

Zdroj dat: ČSÚ

Žádná ze stran s výraznějším podílem na moci se vyrovnávání zastoupení žen a mužů systematicky nevěnuje, což ukazují i čísla. Navíc čím déle strany na politické scéně působí, tím jasněji se ukazuje, nakolik je vývoj podílu nominovaných i zvolených žen nahodilý. Pozitivní trend je v zásadě vidět jen u SZ (z vybraného vzorku politických stran v mé práci), kde se procentuální počet nominovaných žen s každými volbami do PSP ČR zvyšuje. V grafu č. 7 je vidět také enormní rozdíl v počtu nominovaných žen za SZ z posledních voleb do sněmovny v roce 2021 v porovnání s levicovou ČSSD a KSČM.

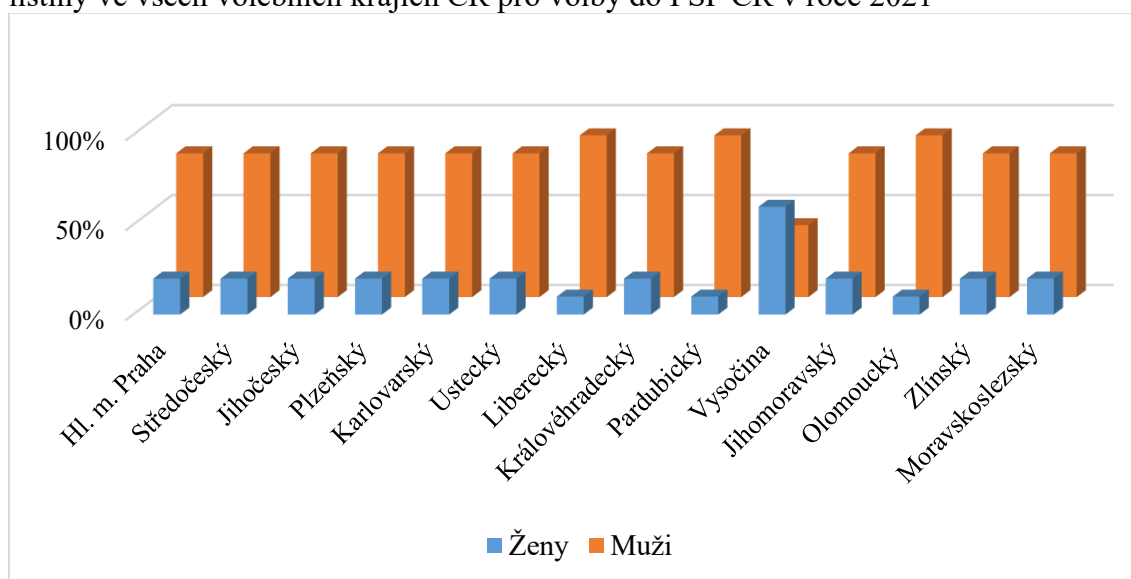
Graf č. 7: Strana zelených – poměr nominovaných žen a mužů na prvních 10 pozicích kandidátní listiny ve všech volebních krajích ČR pro volby do PSP ČR v roce 2021

Zdroj dat: ČSÚ

Dle informací žádná ze stran aktuálně zastoupených v PSP ČR nepoužívá žádná podpůrná opatření ve formě kvót na zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách. Tím, že se ČR dlouhodobě nedaří vyrovnávat podíl žen a mužů na moci se proto dlouhodobě umísťuje na nelichotivých příčkách v mezinárodních srovnáních. A právě konkrétní data a čísla mohou ilustrovat, v jaké situaci se strany nacházejí a možná je i motivovat k tomu, aby se na vyrovnávání podílu žen a mužů aktivněji zaměřily. Že nominace žen na volitelných pozicích ve volbách do PSP ČR v roce 2021 nebyla lepší ani u koalice SPOLU – ODS, KDU-ČSL, TOP 09 ukazuje graf č. 8.

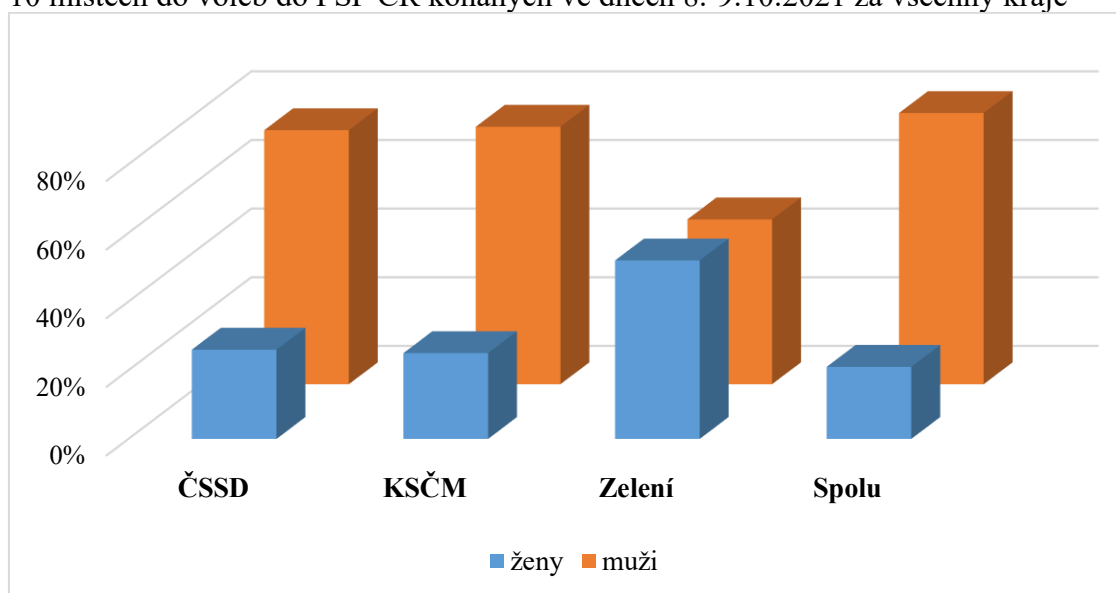
Graf č. 8: SPOLU – poměr nominovaných žen a mužů na prvních 10 pozicích kandidátní listiny ve všech volebních krajích ČR pro volby do PSP ČR v roce 2021

Zdroj dat: ČSÚ

Celkový přehled poměr nominovaných žen a mužů na prvních deseti místech kandidátních listin v posledních volbách do PSP ČR v roce 2021 za všechny vybrané strany ve všech volebních krajích, a především propastný rozdíl nominovaných žen na volitelných pozicích znázorňuje následující graf č. 9.

Graf č. 9: Poměr nominovaných žen a mužů kandidujících za vybrané strany na prvních 10 místech do voleb do PSP ČR konaných ve dnech 8.-9.10.2021 za všechny kraje

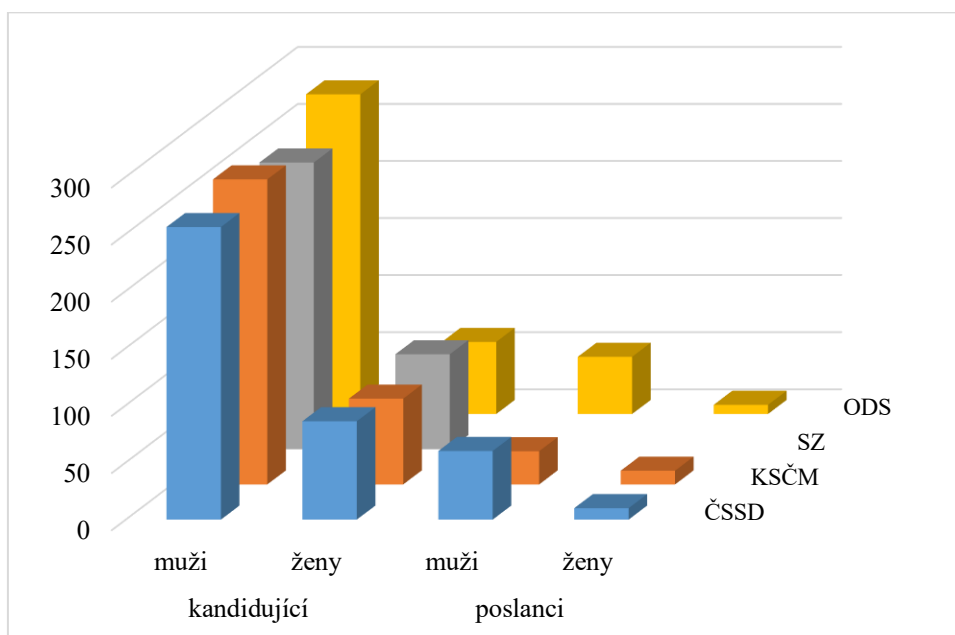
Zdroj dat: ČSÚ

4.2.2 Míra skutečného zvolení

V této podkapitole bych se ráda podívala, zda existuje nějaký vztah mezi tím, jak vysoko na kandidátkách byly nominované ženy za vybrané politické strany postaveny a jaká byla šance na jejich zvolení případně, zda ke zvolení opravdu došlo. Například v roce 2021 koalice SPOLU, se jako jediná ze všech vybraných politických stran dostala s celkovým ziskem 71 mandátů do sněmovny, a to z celkových 200 poslaneckých křesel představuje 35,5procentní volební úspěšnost. Těchto 71 mandátů bylo rozděleno mezi 12 poslankyň (17 %) a 59 poslanců (83 %). Voliči tedy zvolili pouhých 12 poslankyň, což necelých 39 %. Do 10. místa na kandidátní listiny koalice SPOLU nominovala celkem 31 žen. Celkově je vidět, že určitou úlohu v procesu zřejmě sehrály i preferenční hlasy voličů (ČSÚ).

Na šesti grafech níže jsem pro lepší přehled zpracovala data z voleb do PSP ČR od roku 2002-2021 vybraných politických subjektů. V prvních dvou sloupcích je zobrazen počet kandidujících mužů a žen a následně je vidět počet zvolených poslanců a poslankyň. Kde není uveden žádný údaj, znamená to, že strana nezískala v daném roce žádný mandát a nedostala do PSP ČR. V těchto grafech je velmi dobře vidět enormní rozdíly v počtech nominovaných mužů a žen. Jsou zde přehledně vidět i souhrnné počty kandidujících žen a mužů dle jednotlivých volebních období, tj. ve volbách do PSP ČR v letech 2002-2021 za vybrané politické subjekty a srovnání s celkovými počty skutečně zvolených poslankyň a poslanců.

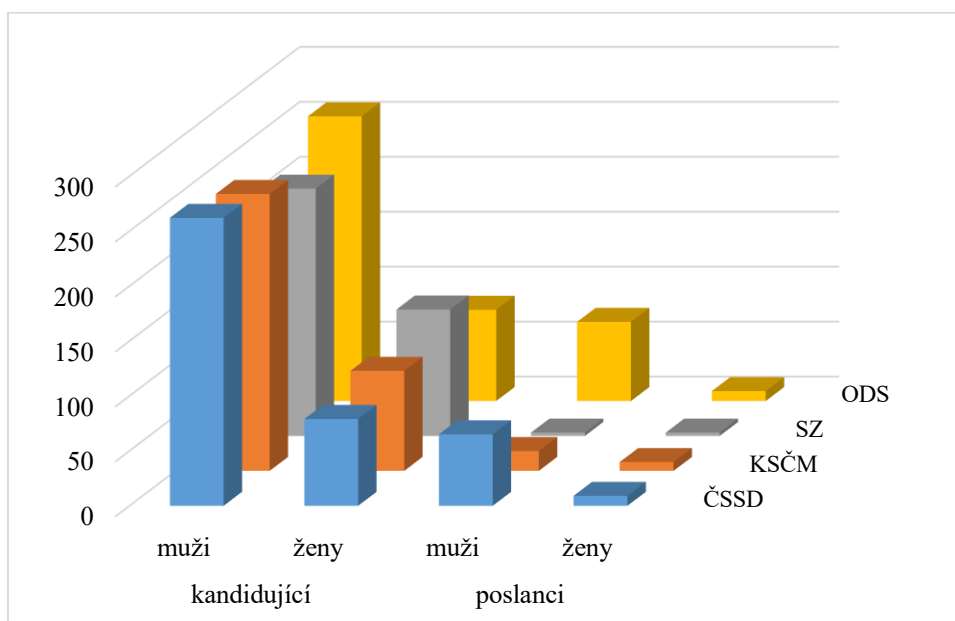
Graf. č. 10: Kandidující ženy/muži vs. poslanci/poslankyně (2002)

Zdroj dat: ČSÚ

V roce 2002 se ve volbách do PSP ČR v boji o získání největšího počtu mandátů ucházelo celkem 29 stran a hnutí. Ve sněmovně si rozdělily křesla celkem čtyři politické strany. V těchto volbách zvítězila ČSSD pod vedením svého lídra Vladimíra Špidly, která následně sestavila vládu za účasti KDU-ČSL a US-DEU (Kroupa, Benák, 2021). ČSSD získala 30,2 % hlasů a 70 mandátů (60 poslanců, 10 poslankyň). Druhá s výsledkem 24,5 % hlasů skončila ODS, ta získala 58 mandátů (50 poslanců, 8 poslankyň). KSČM skončila ve volbách třetí se ziskem 18,52 % hlasů a s 41 mandáty (29 poslanců, 12 poslankyň).

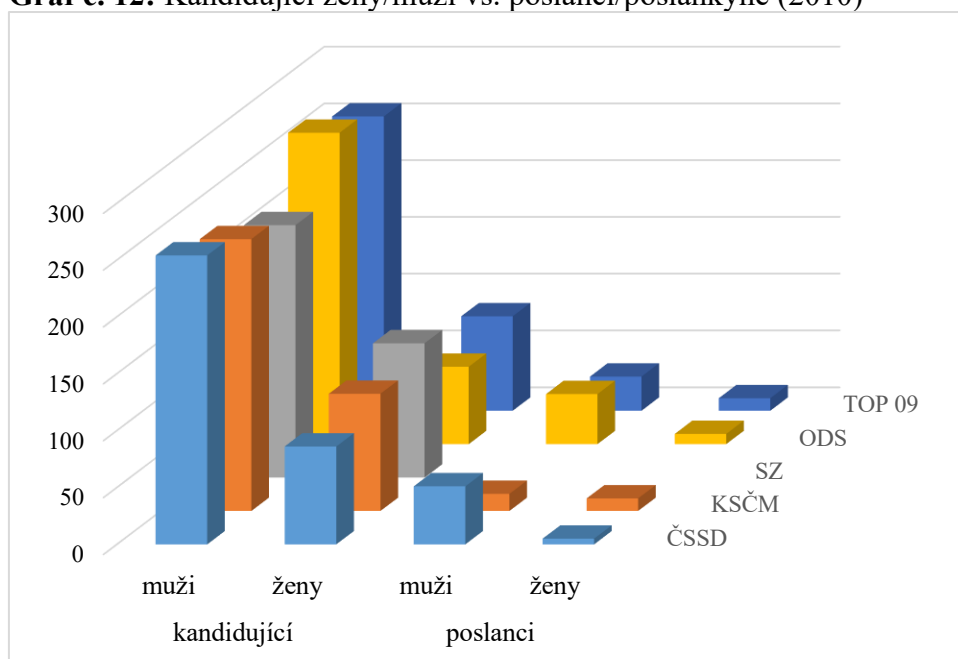
Graf. č. 11: Kandidující ženy/muži vs. poslanci/poslankyně (2006)

Zdroj dat: ČSÚ

Výsledky voleb do PSP ČR v roce 2006 znamenaly úspěch pro pět politických stran, které si ve sněmovně rozdělily křesla. Po volbách v tomto roce se do poslanecké sněmovny poprvé dostala SZ. Ve volbách do PSP ČR zvítězila ODS se ziskem 35,38 % hlasů a 81 mandáty (72 poslanců, 9 poslankyň), jako druhá skončila ČSSD se ziskem 32,32 % hlasů a 74 mandáty (65 poslanců, 9 poslankyň). KSČM získala celkem 12,81 % hlasů a 26 mandáty (18 poslanců, 8 poslankyň) a stala se třetí nejúspěšnější stranou těchto voleb. Strana zelených, také překonala 5 % klauzuli a získala 6,29 % platných odevzdaných hlasů a 6 mandáty (3 poslanci, 3 poslankyň).

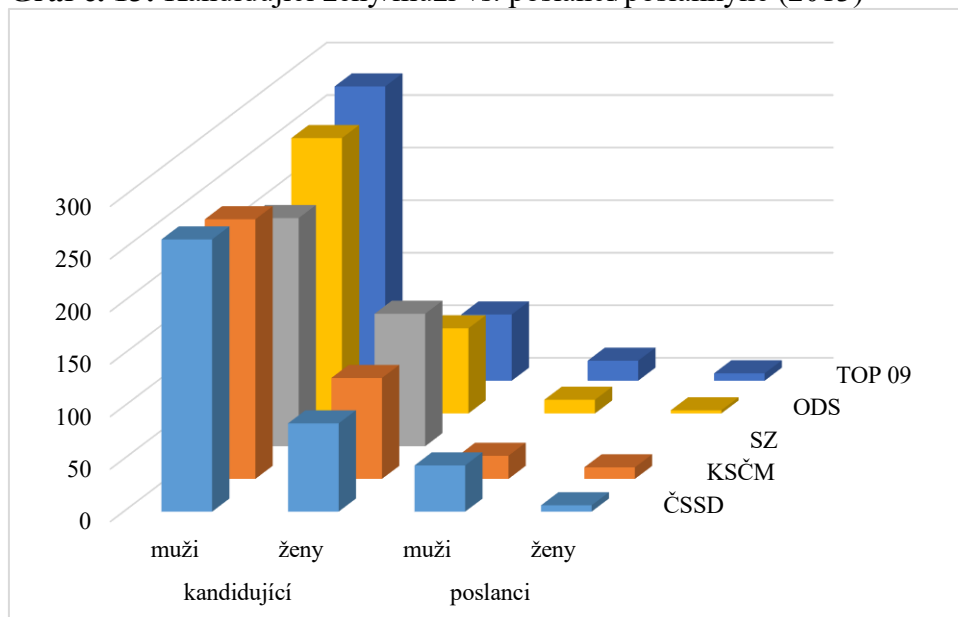
Graf č. 12: Kandidující ženy/muži vs. poslanci/poslankyňe (2010)

Zdroj dat: ČSÚ

Ve volbách v roce 2010 překročilo povinnou 5 % hranici pro vstup do PSP ČR pouze pět politických stran ze všech 27 kandidujících stran. Byly to ČSSD (51 poslanců, 5 poslankyň), ODS získala 20,22 % hlasů a 53 mandátů (44 poslanců, 9 poslankyň), TOP 09 (30 poslanců, 11 poslankyň), KSČM (15 poslanců, 11 poslankyň) a Věci veřejné (16 poslanců, 8 poslankyň). ČSSD vyhrála sněmovní volby se ziskem 22,08 % hlasů a 56 mandátů (51 poslanců, 5 poslankyň). Díky nedostatečnému koaličnímu potenciálu byl sestavením vlády pověřen předseda strany, která skočila na druhém místě. Vláda byla sestavena jako vládní koalice sdružující ODS, TOP 09 a VV, která měla v Poslanecké sněmovně ČR k dispozici celkem 118 mandátů.

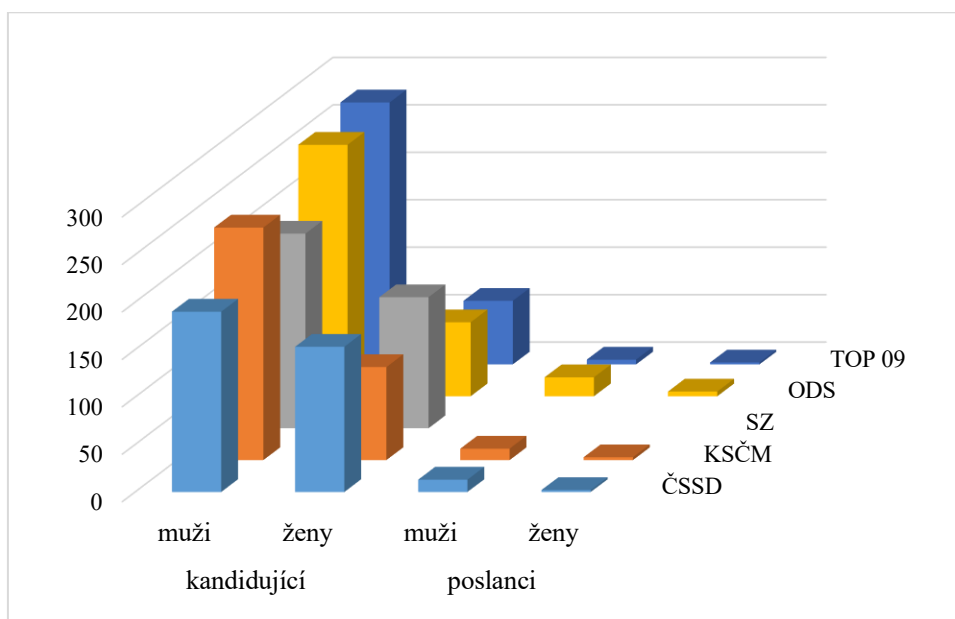
Graf č. 13: Kandidující ženy/muži vs. poslanci/poslankyně (2013)

Zdroj dat: ČSÚ

Volby v roce 2013, byly volby předčasné a jejich vítězem se stala ČSSD se ziskem 20,45 % hlasů a 50 mandáty (44 poslanců, 6 poslankyň), druhé místo obsadilo hnutí ANO 2011 se ziskem 18,65 % hlasů a 47 mandáty (37 poslanců, 10 poslankyň), třetí místo připadlo KSČM se ziskem 14,91 % hlasů a 33 mandáty (22 poslanců, 11 poslankyň). Čtvrté místo si připsala TOP 09 s 11,99 % hlasů a 26 mandáty (19 poslanců, 7 poslankyň), na pátém místě skončila ODS se ziskem 7,72 % hlasů a 16 mandáty (13 poslanců, 3 poslankyně), na šestém místě hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury se ziskem 6,88 % hlasů a 14 mandáty (12 poslanců, 2 poslankyně) a na sedmém místě se umístila KDU-ČSL se 6,78 % hlasů a 14 mandáty (14 poslanců, 0 poslankyň). Z grafu je vidět, že nejvíce žen (celkem 126) nominovala SZ, které se ovšem do sněmovny po volbách v roce 2013 nepodařilo probojovat. SZ získala pouze 3,19 % platných hlasů.

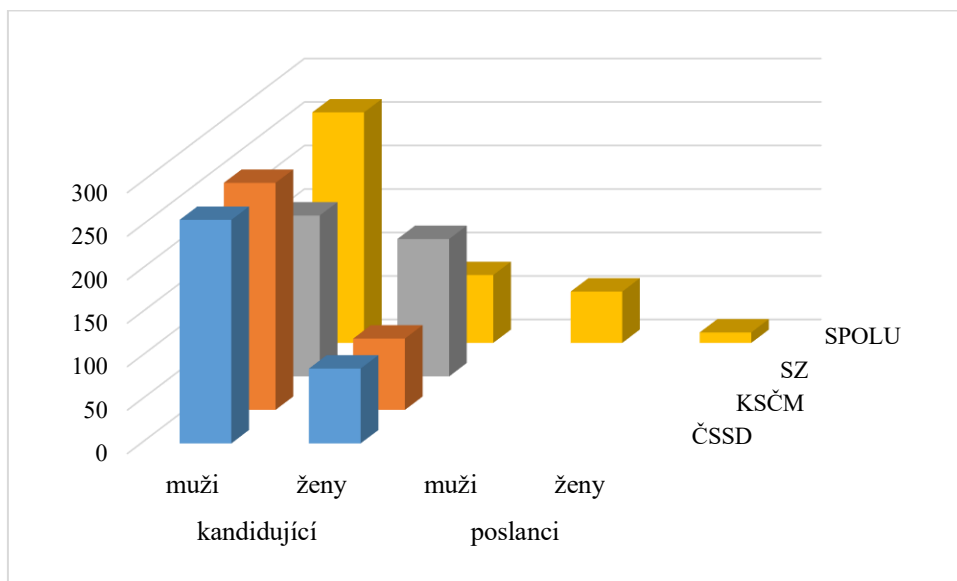
Graf č. 14: Kandidující ženy/muži vs. poslanci/poslankyně (2017)

Zdroj dat: ČSÚ

V řádných volbách do PSP ČR v roce 2017 dosáhlo nejlepšího volebního výsledku hnutí ANO se ziskem 29,54 % hlasů a 78 mandáty (58 poslanců, 20 poslankyň). Zvoleno do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky bylo celkem 19,5 % žen. Jako druhá ve volbách skončila ODS, se ziskem 11,32 % hlasů a 25 mandáty (20 poslanců, 5 poslankyň). Následovaná třetí Českou pirátskou stranou, která poprvé zaujala místo v dolní komoře Parlamentu se ziskem 10,79 % hlasů a 22 mandáty (19 poslanců, 3 poslankyně) a na čtvrtém místě skončila SPD se ziskem 10,64 % hlasů a 22 mandáty (16 poslanců, 6 poslankyň) (Kroupa, Benák, 2021). Oproti roku 2013 se podíl žen na kandidátkách zvýšil, a to nejen celkový, ale na předních, tj. volitelných místech. U ČSSD a KSČM došlo k celkovému zlepšení (v některých případech výraznému). SZ nezískala v roce 2017 žádný poslanecký mandát.

Graf č. 15: Kandidující ženy/muži vs. poslanci/poslankyně (2021)

Zdroj dat: ČSÚ

Volby do PSP ČR v roce 2021 proběhly podle novely volebního zákona, kterou schválil PSP ČR. Voleb se zúčastnilo 20 politických stran a dvě koalice. V tomto roce zvítězila koalice SPOLU (ODS, KDU-ČSL a TOP 09) se ziskem 27,79 % hlasů a s 71 mandáty (59 poslanců, 12 poslankyň) před hnutím ANO, které získalo 27,12 % hlasů, tj. 72 mandátů (52 poslanců, 20 poslankyň). S celkovým ziskem 15,62 % hlasů a s 37 mandáty (24 poslanců, 13 poslankyň) skončila třetí koalice Piráti a Starostové. Poslední stranou, která překonala nutnou 5 % klauzuli a zasedla v PSP ČR bylo hnutí SPD se celkovým ziskem 9,56 % platných hlasů a s 20 mandáty (15 poslanců, 5 poslankyň). V těchto volbách nezískaly žádný mandát zástupci ČSSD (4,65 % hlasů) ani KSČM (3,60 % hlasů) a poprvé tak neusedli v PSP ČR. Na grafu je vidět, že koalice SPOLU nominovala nejméně žen (78 žen, tj. 22,7 %). U ČSSD se celkem výrazně projevilo zrušení vnitrostranických kvót, kdy v porovnání s předcházejícími volbami se celkové zastoupení žen snížilo o téměř 20procentních bodů.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zodpovědět výzkumnou otázku, která zní „*Jak ovlivňuje ideologie vybraných politických stran kandidaturu žen a jakým způsobem funguje celý nominační systém?*“ a tím prokázat či popřít následnou hypotézu: „*Zda ideologie vybraných politických stran má vliv na výsledky nominačního procesu.*“ Z hlediska výsledků výzkumů vyplývá, že pokud jde o hledisko ženské reprezentace v politice, má postup sestavování kandidátních listin zásadní vliv na konečnou podobu složení PSP ČR, a i když se na kandidátkách v posledních letech objevilo poměrně vyšší zastoupení žen, stále ČR co do počtu zvolených poslankyň nikterak nevyniká. Zajímavým poznatkem je, že ani stranické programy se příliš nevěnují tématům, která jsou přímo spojena se zvyšováním autonomie žen. Výjimkou je pouze SZ a KSČM.

Sestavování kandidátních listin je důležitým procesem, který ovlivňuje, kdo bude zastupovat voliče v různých politických funkcích. Zajišťuje, že voliči mají možnost vyjádřit svou preferenci a ovlivnit složení politických orgánů. Existuje však několik faktorů, které sestavování a konečnou podobu kandidátních listin velmi ovlivňují. Politické strany nebo hnutí sestavují kandidátní listiny obsahující jména svých kandidátů a pořadí, ve kterém jsou uvedeni.

Většina voleb v ČR používá také preferenční hlasování, což znamená, že voliči mohou preferovat určité kandidáty na kandidátní listině tím, že jim dají svůj preferenční hlas. Udělení preferenčních hlasů tzv. „kroužkování“ z hlediska zastoupení žen hrálo důležitou roli v posledních volbách do PSP ČR v roce 2021, kde díky tomu bylo upřednostněno 13 nominovaných žen.

Politické strany a politici však řeší paradoxně také opačný problém, a to nezájem žen kandidovat z předních příček kandidátních listin, o které ženy nejeví zájem nebo samotnou kandidaturu přímo odmítají. Nízký zájem žen kandidovat do parlamentních voleb může být způsoben několika faktory, které ovlivňují jejich rozhodnutí. Těmi nejpodstatnějšími jsou především stále existující genderové stereotypy a očekávání týkající se rolí žen a mužů. Ženy se mohou cítit omezeny ve svých možnostech a obávat se, že nebudou považovány za vhodné kandidátky. Ženy také bývají daleko více zatíženy péčí o rodinu a domácnost, což může ztěžovat jejich účast v politice (Fórum 50 %). Ženy, které chtějí kandidovat, se mohou tedy obávat konfliktu mezi prací a rodinnými povinnostmi. Také mohou zažívat diskriminaci nebo nepřátelské prostředí v politických stranách a institucích. To může zahrnovat např. nedostatečnou podporu od kolegů nebo

náročné pracovní podmínky. A tím posledním a nejdůležitějším faktorem je, politické strany a hnutí, ženy v politice žádným způsobem zřetelně nepodporují a ani do politiky neprosazují. Aby se zvýšil zájem žen o kandidaturu v parlamentních volbách, je nutné zvážit přijetí různých opatření, které by pomohly ženám usnadnit vstup do vysoké politiky. Těmi opatřeními mohou být nejen kvóty pro ženy na kandidátních listinách, které některé země a politické strany již zavedly, a které zaručují určitý počet míst pro ženy. Mělo by také fungovat poskytování určité podpory či mentorství ženám, které se chtějí v politice angažovat, a které by jim mohlo zvýšit jejich sebevědomí a dovednosti. Také vytvoření vzdělávacích programů a osvěta mohou pomoci bojovat proti stereotypům a informovat ženy o politickém procesu a možnostech jejich kandidatury. Politické strany, hnutí a instituce mohou do budoucna zapracovat na vytvoření podpůrného a inkluzivního pracovního prostředí pro ženy. A v neposlední řadě je nutná větší informovanost o důležitosti ženského hlasu v politice a o úspěších ženských političek, což může motivovat více žen k politické účasti.

Odpovědí na výzkumnou otázku a současně potvrzením stanovené hypotézy je přesvědčení, že postup při sestavování kandidátních listin v rámci nominačních procesů u vybraných politických subjektů má velmi zásadní vliv, a to především na celkový podíl žen reprezentujících tyto strany v PSP ČR. A i když jsem zmiňovala, že současný systém ženám nenabízí žádné podpůrné mechanismy v rámci nominací na kandidátních listinách pro volby do PSP ČR, lze konstatovat, že naštěstí existují i jiné cesty, jako např. využití preferenčních hlasů voliči, stejně jak tomu bylo v posledních volbách v roce 2021, kdy tato možnost nominovaným ženám pomohla ke zvolení.

Navýšení celkového počtu žen a jejich umístění na vyšší pozice kandidátních listin je velmi důležité a ukazuje se jako určitá snaha a možnost ze strany politických subjektů, jak zvýšit reprezentaci žen v politice. Umístění žen na volitelných pozicích kandidátních listin, jim dává tedy nejen velkou šanci na jejich zvolení, ale také šanci na zvýšení reprezentace žen působící v politice (Hajduová, 2022).

Politické strany však volí různé přístupy, aby dosáhly tohoto cíle. Je důležité upozornit na obrovské rozdíly v rozmisťování žen a v celkovém poměru na kandidátních listinách v rámci nominačního procesu mezi jednotlivými politickými stranami. Pro každou stranu je důležité jen jedno, a to kdo z nominovaných dostane mandát a kolik jich strana dostane celkově. Co se týká počtu křesel v PSP ČR obsazených ženami, celkově můžeme říct, že od roku 2002 jsou jisté změny a mírný posun k lepšímu vidět, avšak v porovnání se zeměmi EU se stále umísťujeme na příčkách nižších.

V posledních letech si také nelze nevšimnou určitého tlaku ze strany společnosti, která požaduje vyšší počet žen ve vysoké politice. Zde jsem již zmiňovala předvolební iniciativu na podporu žen v politice v podobě kampaně „Zakroužkuj ženu“, která hrála dle výsledků voleb celkem důležitou roli při výběru kandidátů a konečném poměru zastoupení žen ve sněmovně. Uvidíme, zda i v budoucnu přijde nějaká obdobná iniciativa na základě tlaku společnosti.

Díky získaným datům, však můžeme konstatovat, že ve volbách v letech 2002-2017 levicová strana KSČM spolu se středo-levicovou SZ a pravicovou TOP 09 průměrně nominovala na kandidátní listiny pro volby do PSP ČR nejvíce ženských kandidátek, což dokazují i zpracované tabulky výše v práci. Lépe s celkovým zastoupením žen ve volbách v roce 2021 na kandidátkách vychází i koalice SPOLU, která předběhla pravicově orientovanou ČSSD.

Dobrovolné stranické „kvóty“ mají obecně pozitivní dopad na politické zastoupení žen. Tento vliv může být přímý tzn. pro ženy je zaručen určitý počet míst na kandidátních listinách či stranických kandidátkách i nepřímý, kdy budou ženy povzbuzovány ke kandidatuře, protože kandidátky by věděly, že mají šanci být zvoleny. Strany, které jsou ekonomicky levicově orientované, zastávají postmaterialistické hodnoty a jsou i proevropské, mají vyšší podíl žen mezi poslanci než strany s opačným ideologickými postoji.

Výsledky výzkumu jasně potvrzují, že strany mají velký význam pro zastoupení žen v PSP ČR. Nejdůležitějším zjištěním je, že záleží na stranické ideologii, protože i mezi jednotlivými stranami existují velké rozdíly v podílu žen ve sněmovně. Nicméně vliv nominačních procesů není omezen jen na vnitrostranickou rovinu. Hlavním smyslem je vymezit skupinu osob, ze kterých se na základě voleb dostane do volených případně politických funkcí.

Podreprezentace žen v politice se stala relevantním tématem, kterému se přikládá pozornost. Práce prokazuje oprávněnost požadavků na vyšší politickou reprezentaci žen a možná i zavedení alternativních nástrojů v budoucnu, které by dorovnály nebo alespoň částečně kompenzovaly současné strukturální nerovnosti.

Vnitrostátní legislativa se jeví jako plně harmonizovaná s právem EU a lidé, kteří se cítí být diskriminováni, mají k dispozici všechny právní nástroje ke své obraně. ČR přesto čelí problémům, jež se velmi podobají problémům jiných evropských zemí. Ženy jsou také poměrně nedostatečně zastoupeny v orgánech přijímajících rozhodnutí, ať se jedná o politické organizace nebo o představenstva velkých společností. Právo EU a provádění

směrnic o rovném zacházení posunulo českou legislativu a politiku vpřed, a zejména v posledních letech lze pozorovat upřímné úsilí o dosažení lepšího postavení žen ve společenském, soukromém a pracovním životě.

Použité zdroje a literatura

ANO. Stanovy politického hnutí [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/2021/stanovy-ano.pdf>

ČESKÁ REPUBLIKA. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD: Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. Stanovy České strany sociálně demokratické [online]. 2018 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.cssd.cz/data/files/stanovy-cssd-2018.pdf>

ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. Stanovy České strany sociálně demokratické [online]. 2019 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.cssd.cz/data/files/registrovane-stanovy-19_1.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Gender: Základní pojmy [online] Aktualizováno 2016. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Metody pro přepočítání hlasů na mandáty [online]. Aktualizováno: 2021a [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/metody_pro_prepocet_hlasu_na_mandaty

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021: Jmenné seznamy a přehledy [online]. 2021b [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps11?xjazyk=CZ&xv=1&xt=2>

DOLLAR, D. et. al: *Are Women Really the “Fairer” Sex? Corruption and women in government.* [online]. 1999. [cit. 2021-12-15] Volume 46. Issue 4. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. Gender Equality Index [online]. 2021 [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/CZ>

HAJDUOVÁ, K. *Volby do PS 2021: Ženy na kandidátních listinách.* Praha, 2022. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra politologie. Vedoucí práce Perottino, Michel.

Genderová odborná sekce Strany zelených: Informace [online]. 2022 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: https://www.facebook.com/gender.zeleni/?ref=page_internal

iDnes. Strana zelených (Zelení). [online]. 2021 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/wiki/politika/zeleni.K455081>

IPU Parline: Global data on national parliaments [online] 2022. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://data.ipu.org/content/parline-global-data-national-parliaments>

IROZHLAS. Nové stanovy ČSSD ruší kvóty i ústřední výkonný výbor. Strana si je odsouhlasila na sjezdu v Hradci [online]. 2019 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cssd-sjezd-kvoty-zeny-kandidatka-zmena-stanov_1903011641_kro

KOMUNISTICKÁ STRANA ČECH A MORAVY. Stanovy Komunistické strany Čech a Moravy [online]. 2016 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Stanovy/stanovy_kscm_2016.pdf

OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA. Stanovy Občanské demokratické strany [online]. 2015 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/o-nas/stanovy#clanek9>

OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA. 30. kongres - sobota 9. 4. 2022. YouTube [online]. 9.4.2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=u6_D-mAtsGo

ODS. Poslanci ODS v Parlamentu České republiky [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/nasi-lide/poslanci>

PLÁTENÍK, V., HAJDUOVÁ, K. Volební akademie žen. Praha, 25.3.2022 [cit. 2022-03-25].

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Poslanci a orgány: Změna volebního období [online]. Aktualizováno: 2022a [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/fsnem.sqw?zvo=1>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Poslanecká sněmovna, 6. volební období, 2010-2013: Poslanci a orgány [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182&o=6>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Poslanecká sněmovna, 9. volební období, od 2021: Poslanci a orgány [online]. Aktualizováno: 2022b [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182>

Sociologický ústav AV ČR. Centrum pro výzkum veřejného myšlení. 2020. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5177/f9/pd200326.pdf

SPOLU. Kandidátní listina pro: Praha [online]. 2021a [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://www.spolu21.cz/kandidati/praha>

SPOLU. Koaliční smlouva [online]. 2021b [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/getattachment/SPOLU21/Koalicni-smlouva-a-program/SPOLU-PirSTAN-KOALICNI-SMLOUVA.pdf.aspx>

STRANA ZELENÝCH. Řád primárních voleb Strany zelených [online]. 2021a [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://i.zeleni.cz/doc/stranicky-predpis/rad-primarnich-voleb-strany-zelenych>

STRANA ZELENÝCH. Stanovy Strany zelených [online]. 2021b [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://i.zeleni.cz/doc/stranicky-predpis/stanovy-strany-zelenych>

Studentské listy. Politická gramotnost – levice a levicové strany v ČR a ve světě [online]. 2019. [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://slisty.cz/>

TOP 09. Stanovy politické strany TOP 09 [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/o-nas/stanovy/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Členové vlády [online] 2022a. [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/vlada/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Přehled vlád ČR [online] 2022b. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-18014/>

ZELENÍ. Dejme zelenou ženám: Méně klimatických změn, více rovnosti [online]. 2021 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.zeleni2021.cz>

SPÁČ, P. Kandidátní listiny. In EIBL, Otto a Miloš GREGOR. Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017, c.d., s. 165-166

SVĚRÁK, V., VLČKOVÁ, T. *Strany chtějí víc žen v politice. Na přední místa kandidátek je ale netlačí.* IDnes [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.Svěrák.cz/zpravy/domaci/snemovna-kandidati-kandidatky-muzi-zeny-genderova-rovnost.A210907_145907_domaci_vlc

ŠPRINCOVÁ, V., KOS MOTTLOVÁ, M. *Analýza zastoupení žen na kandidátních listinách pro volby do Poslanecké sněmovny PČR 2021.* Praha: Fórum 50 %, 2021 [cit. 2022-02-16].

BAUER, J. *Ideologie, hodnoty a politika.* 1. vyd. Praha: VŠE, 1991. ISBN 80-7079-026-1.

GELNAROVÁ, J. (2010). *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“* Acta Politologica, Vol. 2, No. 2, s. 120-135. ISSN 1803-8220. Dostupné z: https://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPO-25-version1-2010_Gelnarova_02_02.pdf

HAVELKOVÁ, H. (2006) *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989.* Pp 25-43 in H. Hašková, A. Křížková, M. Linková (eds.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989.* Praha: Sociologický ústav AV ČR.

HEYWOOD, A. *Politické ideologie.* 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6.

HEYWOOD, A. *Politologie.* 3. vyd. Přeložil Zdeněk MASOPUST. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 320

KARAM, A., LOVENDUSKI, J. *Women in Parliament: Beyond Numbers: Women in Parliament: Making a Difference* [online]. International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2005, 187-212 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>

KITTILSON, M. C. (1997) *Women's Representation in Parliament: The Role of Political Parties*. [online] (cit. 2021-04-11). Centre for the Study of Democracy: University of California, Irvine. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/60q2s39p>

KITTILSON, M. C. (2001) *Political parties and the adoption of candidate gender quotas: A cross-national analysis* [online] 2001-11-01 (cit. 2021-04-11). The Journal of Politics. Dostupné z: [Political Parties and the Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-National Analysis | The Journal of Politics: Vol 63, No 4 \(uchicago.edu\)](https://www.jstor.org/stable/2669131)

KREJČÍ, O. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing. 2006. ISBN 80-86946-01-0.

KROUPA, J., BENÁK, J. *Základy politického systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Point CZ, 2021. ISBN: 978-80-210-8630-2.

LUPTÁK, M., PROROK, V. *Politické ideologie a teorie: od starověku po rok 1848*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-264-6.

MAGUIRE, S. (2018) *Barriers to Women Entering Parliament and Local Government*. [online] (cit. 2021-03-01). Dostupné z: [IPR_Barriers_to_Women.pdf \(bath.ac.uk\)](https://www.bath.ac.uk/~ipr1001/barriers-to-women-ent-20180301.pdf)

MATĚJŮ, P., VLACHOVÁ, K. *Nerovnost, spravedlnost, politika*. 1 vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-82-6.

PEČÍŇKA, P. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. 2002. G plus G ISBN 80-86103-58-7.

PEKAROVÁ ADAMOVÁ, M. Adamová: *Politika je i pro ženy. TOP 09* [online]. 2020 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/adamova-politika-je-i-pro-zeny-26712.html>

PITKIN, H. F. 1972. *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.

RAKUŠANOVÁ, P., VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, L. 2006. „Ženy v mužské politice.“ PP. 43-60 IN HAŠKOVÁ, H., KRÍŽKOVÁ, A., LINKOVÁ, M. (EDS.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. PRAHA: SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. 331 S. ISBN 80-7330-087-7.

ŠPRINCOVÁ, V., ADAMUSOVÁ, M. *Politická angažovanost žen v České republice. Přehledová studie (1993-2013)*. [online]. 2014 Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/politicka-angazovanost-zen-v-ceske-republice_forum_1.pdf

SPÁČ, P. *České strany a jejich kandidáti. Případ voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. MUNI Press, 2013, 1. vydání, ISBN 978-80-210-6213-9

SWAMY, A. et. al.: *Gender and Corruption*. In Journal of Development Economics. [online]. 2001 [cit. 2000-12-05] Volume 64. Issue 1. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com>

Zkratky

AV ČR	Akademie věd České republiky
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
EIGE	European Institute For Gender Equality
EU	Evropská unie
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
ODS	Občanská demokratická strana
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
SZ	Strana zelených
TOP 09	Tradice, Odpovědnost, Prosperita
VV	Věci veřejné